

Utfordringsdokument 2021

00.00.2021

ORKLAND
KOMMUNE

Innledning

I dette utfordringsdokumentet ønsker rådmannen på en forståelig og helhetlig måte å få fram de viktigste utviklingstrekkene og utfordringene Orkland kommune står overfor i tiden som kommer. Denne kunnskapen gir oss et felles utgangspunkt for å utvikle Orkland.

Hva er et utfordringsdokument?

Utfordringsdokumentet er det første steget i behandlingen av handlingsplan med budsjett, og er et strategisk grunnlag for den videre budsjettprosessen. Her skal administrasjonen gi oversikt og kunnskap til kommunestyret om de viktigste utviklingstrekkene i kommunen. Formålet er å få et felles utfordringsbilde på tvers av fagområder og tjenester, men også på tvers av politikk og administrasjon. Løsninger og tiltak skal vi finne sammen gjennom budsjettprosessen.

En felles forståelse av utfordringene vi skal løse

I fjor utarbeidet vi et utfordringsdokument for første gang. Dette dokumentet har vi revidert og videreutviklet i år. Vi har hatt prosess med forankring i ledernetverkene og lederforum. Vi opplever at vi har en god felles forståelse for hva vi skal løse sammen. Det er viktig at utfordringsbildet videre har ei god politisk forankring. Et godt samspill mellom politikk og administrasjon er et sentral premiss når vi skal starte budsjett og handlingsplanarbeidet.

Det finnes ingen enkel og rask løsning på det vi står ovenfor. Det er viktig at vi jobber med realistiske løsninger på det vi har identifisert. Svarene skal vi finne i budsjett- og handlingsplanprosessen, og vi må ha gode konsekvensvurderinger knyttet til valgene vi tar.

Solid styring i Orkland

Solid styring handler om både økonomi og kvalitet på tjenestene vi leverer. Vi har et godt regnskapsresultat i 2020, uten at det endrer utfordringsbildet vi må løse. Vi kan være glade for at Orkland slipper tilleggsutførelser knyttet til å håndtere et underskudd, samtidig som vi skal håndtere de utfordringene framtida gir.

De første driftsårene skulle lære oss om hva normal drift var, men pandemien har preget både 2020 og 2021. Vi har uansett med oss betydelig driftskunnskap fra det første halvannet året. Det gir oss et godt utgangspunkt for prosessen med handlingsplan og budsjett.

Sammenhengende plansystem

Det er ingen selvfølge å lykkes med solid styring som ny kommune. Vi ser at flere av de nylige sammenslåtte kommunene har negativt regnskapsresultat første år. Skal vi lykkes med solid styring, må vi få til et godt samspill mellom politikk og administrasjon. Vi er fortsatt i støpeskjeen i forhold til å finne vår måte å gjøre ting på. Vi må etablere et styringssystem som passer for oss. Det har vært lagt ned et betydelig arbeid for å få plass et sammenhengende plansystem. Planstrategien og den nye samfunnsdelen for Orkland ble vedtatt høsten 2020. Samfunnsdelen er bygd opp etter kommunens visjon og verdier med FNs bærekraftsmål som rammeverk.

Det er viktig at handlingsplanprosessen henger tydelig sammen med mål og strategier i samfunnsdelen. Vi ønsker oss et velfungerende styringssystem som kobler samfunnsdelen, temaplaner med budsjett og handlingsplan på en forståelig måte. Det gir forutsigbarhet i både drift og prioriteringer.

Digitalisering for bedre tjenester

Pandemien har gitt et solid «puff» i digitaliseringsarbeidet. Det har allerede ført til nye samarbeidsmåter, plattformer og kompetanseutvikling. Orklands fokus har vært knyttet til å skape bedre tjenester gjennom digitalisering. Målet må være å skape en enklere og bedre hverdag for orklendingene. Vi må fra å gjøre det digitalt, til å være digitale.

De digitale satsingene medfører kostnader, både som investeringer og for drift. Noe er «pukkelkostnader», men mange av kostnadene er varige. Gevinstene kommer senere, gjerne i form av økt kvalitet, men det er også potensiale for effektivisering.

I 2019 og 2020 har det vært gjennomført et omfattende arbeid for å få på plass felles infrastruktur og sentrale fagsystemer. Dette arbeidet fortsetter inn i ny handlingsplanperiode, og nivåhevingen er en direkte gevinst av kommunesammenslåingen. Dette hadde ikke de sammenslåtte kommunene fått til alene.

Orkland kommune har siden prosjektperioden for sammenslåing gjennomført en rekke digitaliseringsprosjekt og det jobbes godt i nettverksgrupper. Aktiviteten er økende.

Digitalisering krever at vi må ta grep for å minske forskjellene i digital modenhet hos våre ansatte. Kompetanse er en forutsetning for være med på den digitale transformasjonen, både når det gjelder å være kvalifisert for fremtidige oppgaver og delta i utviklingsarbeid.

Digitalt utenforskap er en viktig utfordring. Dette gjelder både god mobil- og bredbåndsdekning i hele Orkland og at alle får mulighet og ferdigheter til å være del av det digitale fellesskapet.

Demografiske endringer

Den demografiske utviklingen i Orkland påvirker inntektene vi får gjennom det kommunale inntektssystemet. Andel unge og eldre er sentrale parametere i den kommunale inntektsmodellen og påvirker inntektene våre direkte. Vi står ovenfor en situasjon hvor andel barn går ned, samtidig som vi opplever vekst i andel eldre. Dette er en del av en nasjonal utvikling, men vi ser dessverre at denne utviklingen treffer Orkland tidligere enn for landet forøvrig.

Det blir en utfordring å prioritere tidlig innsats i en situasjon der den demografiske sammensetningen i befolkningen endres. Vi må klare å vri tjenestene fra færre unge til flere eldre, samtidig som vi fortsatt har søkelyset på tidlig og forebyggende innsats for å forhindre utenforskap slik at flest mulig mestrer livene sine. Det er både lønnsomt og bra for den enkelte.

Skape økonomisk handlingsrom for satsinger

Tjenestenes kostnader er i stor grad knyttet til tilbudsstrukturen. Når vi har store endringer i demografi uten at vi endrer tilbudsstrukturen, opplever organisasjonen at det blir mer krevende å drive enhetene.

Vi kan ikke bare bruke ostehøvelprinsippet for å justere kostnadsnivået. Vi er nødt til å tilpasse tilbudsstrukturen for å redusere kostnader. Vi må slutte med noe, før kan begynne på noe nytt. Vi må ta aktive valg for å tilpasse tjenestene til framtidens behov. Vi må ta kunnskapsbaserte beslutninger som står seg over tid.

Best i møte mellom mennesker

En krevende smittesituasjon har ført til at vi har begrenset menneskemøtene både i 2020 og 2021.

Det er krevende for en ny kommune som skal jobbe med å forme sin organisasjonskultur.

Koronasituasjonen har satt nye krav til både medarbeidere og ledere. Mange har i større grad jobbet på hjemmekontor. Vi har brukt digitale verktøy for å inspirere, angi retning og utvikle de ansatte. Det er krevende å opprettholde motivasjon og skape engasjement når man ikke kan treffes fysisk. I en krevende pandemi er det enda viktigere med tydelig ledelse som evner å se sine medarbeidere.

Et godt arbeidsmiljø er sentralt for at vi skal levere gode tjenester, og for at Orkland skal lykkes. Da er det viktig med godt samarbeid med tillitsvalgte. Medvirkning og eierskap bygger en organisasjonskultur som gir ansatte felles identitet og fremme kollektivt engasjement. Tilhørighet og trygghet er viktig for å skape engasjerte medarbeidere.

Vi har gjennomført en medarbeiderundersøkelse som har gitt oss et godt innblikk i hvordan ansatte opplever arbeidshverdagen. Resultatene er fulgt opp på enhetene og har ført til tiltak som vil gjøre Orkland til en enda bedre arbeidsplass. Det er vanskelig å bygge organisasjonskultur på Teams, og vi gleder oss til å kunne møtes normalt igjen.

Utfordringer uavhengig av kommunesammenslåing

Mange av utfordringene vi har identifisert i dette dokumentet ville vi også hatt uten kommunesammenslåing. Det hadde nok ikke blitt flere barn, vi ville fortsatt hatt utfordringer med utenforskap og sentralisering ville fortsatt vært en sterk drivkraft i de tidligere kommunene.

Alt var ikke perfekt før, og det er lett å skylde på sammenslåingen for endringer vi ikke liker i vår nye kommune. Det er lett å sammenligne framtid med fortid, og ikke med den framtida som ville ha kommet uansett om vi ikke hadde slått oss sammen.

Vi står foran en tid hvor vi må få til mer for mindre. Gode prioriteringer og strukturvalg for kommunale tjenester blir avgjørende om vi skal lykkes. Fordelen er at vi gjennom kommunesammenslåingen er betydelig mer robust for å møte denne utfordringen enn hva de tidligere kommunene ville vært alene.

Ta hele Orkland i bruk

Det blir viktig at vi står sammen i utviklingen. Vi må passe oss for å ikke nøre opp under motsetninger mellom by og land. Vi må erkjenner at by og land er avhengig av hverandre. Vi står midt i et spennende arealplanarbeid. Fire arealplaner skal bli til en. Vi skal planlegge for en kommune som ønsker både bosetting og næringsutvikling velkommen. Samtidig skal vi ivareta hensynet til matjord, klima og biologisk mangfold på en god måte.

Vi må ta eierskap til den spennende historien vår, både den nyere og den eldre. For å forme ei god framtid må vi bygge på identitet og stolthet. Det sterkeste Orkland bygger vi når vi tar hele kommunen i bruk. Det er mangfoldet som er styrken til Orkland.

Sterkt strategisk utgangspunkt

Orkland kommune vil i lang tid være preget av at vi er en fersk kommune. Sammen med innbyggere, lag, organisasjoner, næringsliv og egne ansatte kan vi gjøre kommunen best mulig. Dette blir en viktig tilnærming og arbeidsmåte når den nye kommunen skal formes.

Vi har allerede erfart at vi behersker store oppgaver. Sammen med ansatte, innbyggere, frivillige, næringsliv, nabokommuner og sentrale myndigheter har vi håndtert en pandemi på en god måte. Vi har hatt et strategisk fokus og fått på plass et rammeverk for styring. Vi har satt søkelyset på å hente ut gevinster gjennom sterkere fagmiljø. Vi har fortsatt en lang vei å gå, og mange uløste oppgaver står foran oss. Roma var ikke bygd på en dag - det er heller ikke Orkland.

Vi har vedtatt de viktigste verdiene for oss som kommune. Vi skal bygge Orkland på en modig, klok og nær måte. Modig er å gjøre det som er viktig selv om det er vanskelig. Klok er nyansen mellom å ha rett og gjøre det som er lurt. Nær er å være til stede med hele deg når du møter andre. Disse verdiene skal vi ta med oss i alt vi gjør. Visjonen, våre verdier og satsingsområder, koblet sammen i samfunnsdelen, gir oss et sterkt strategisk utgangspunkt for å bygge en ny kommune.

Sammen bygger vi #Orkland

Ingvill Kvernmo
Rådmann Orkland kommune

Innholdsfortegnelse

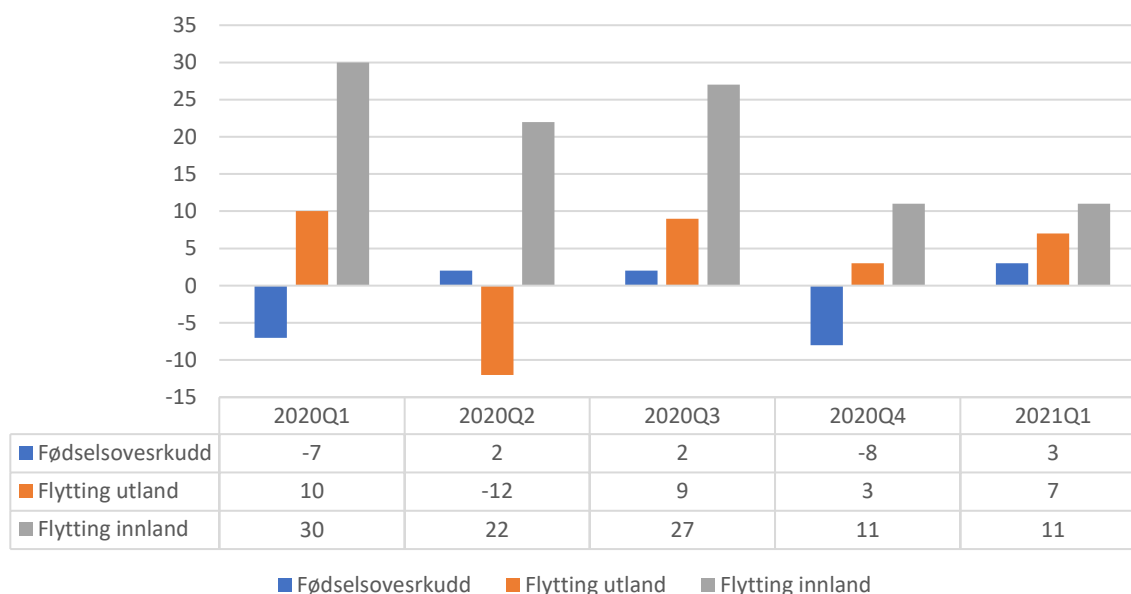
Innledning	2
Befolkning og befolkningsutvikling	7
Demografikostnader	14
Handlingsregler.....	15
Utfordringsbildet for arbeidsgiver	19
Utfordringsbildet for digitalisering.....	23
Utfordringsbildet for næringsarbeidet.....	27
Utfordringsbildet for klima, miljø og biologisk mangfold.....	30
Utfordringsbildet for utenforskap.....	32
Utfordringsbildet for samfunnsikkerhet og beredskap	34
Utfordringsbildet for bosetting av flyktninger	35
Utfordringsbildet for oppvekst	36
Utfordringsbildet for helse og mestring.....	42
Utfordringsbildet for samfunn	49

Befolkning og befolkningsutvikling

Statistisk sentralbyrå (SSB) lager befolkningsprognoser for kommunene og landet hvert andre år. I 2020 ble det for første gang publisert prognoser for Orkland. Neste publisering av prognoser vil være sommeren 2022.

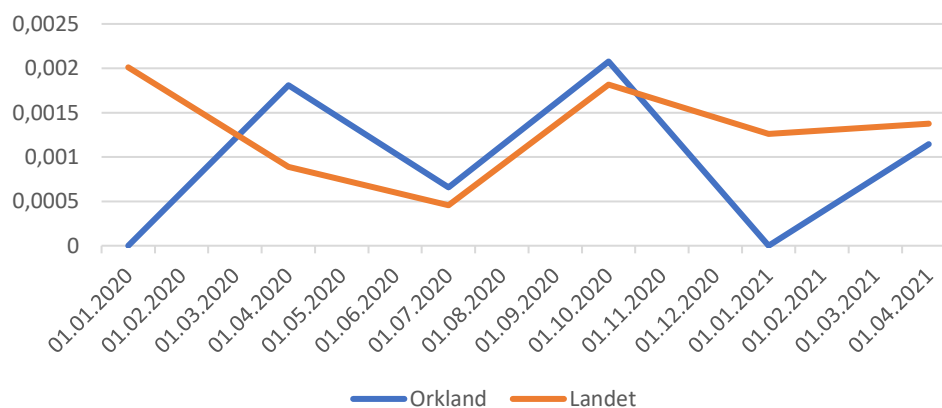
Befolkningsoversikten etter første kvartal 2021 viser at det per 1. april var 18.321 orklendinger. I siste kvartal ble vi til sammen 21 flere innbyggere. Veksten skyldes i stor grad tilflytting. I minst fire av de fem kvartalene siden Orkland ble opprettet, har pandemien påvirket flyttemønstre. Dette er også en klar nasjonal trend.

Kvartalsvise endringer

I 2020 hadde Orkland en større vest enn landet for øvrig til og med tredje kvartal. I det siste kvartalet hadde imidlertid ikke kommunen vekst i det hele tatt. I første kvartal 2021 var veksten i Orkland mindre enn veksten i landet for øvrig. Hvordan Orkland utvikler seg i forhold til landet for øvrig, har stor betydning for rammetilskuddet kommunen mottar. Vekst over landsgjennomsnittet kompenseres og gir mer overføringer, mens vekst under landsgjennomsnittet betyr lavere tilskudd. Rammetilskuddet beregnes ut fra innbyggertallet per 1. juli året før tilskuddet utbetales. Det vil si at neste års rammetilskudd blir utregnet basert på innbygersammensetningen vi har per 1. juli 2021.

Prosentvis endring Orkland og landet

Faktiske sammenligninger for de to siste årene viser at Orkland har lav befolkningsvekst. Det blir født stadig færre barn og flere blir eldre. Befolkningsveksten i Orkland ligger betydelig under veksten for landet for øvrig.

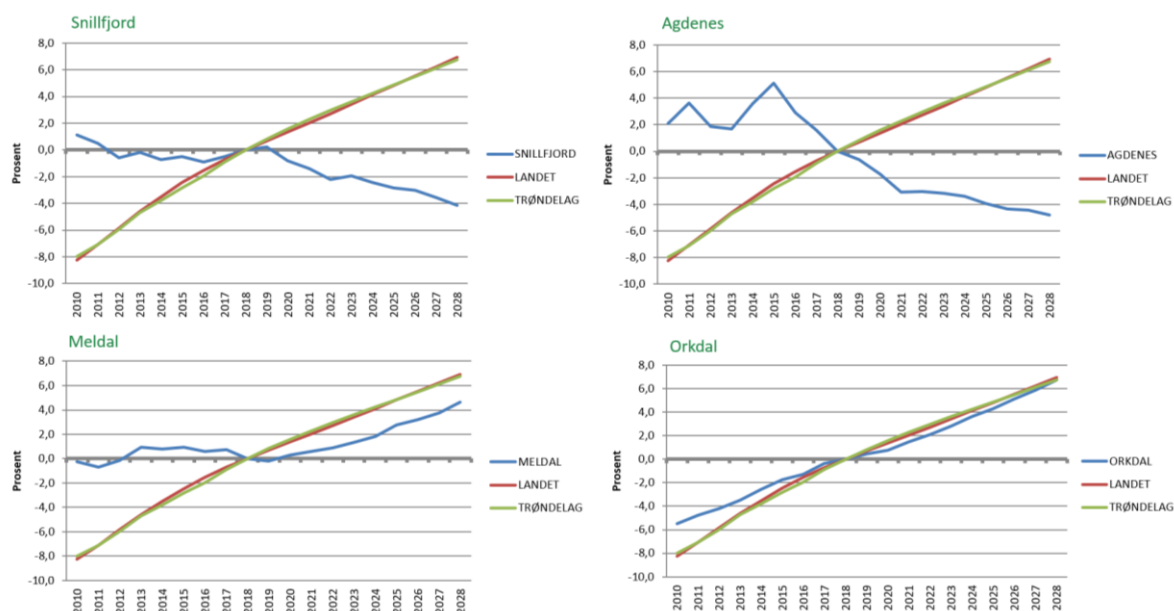
Treffer prognosene?

Om vi ser på prognosene for befolkningen per 1. januar 2021 og det faktiske folketallet, ser vi at det er bra samsvar mellom prognosene og faktisk utvikling, selv i annerledesåret 2020.

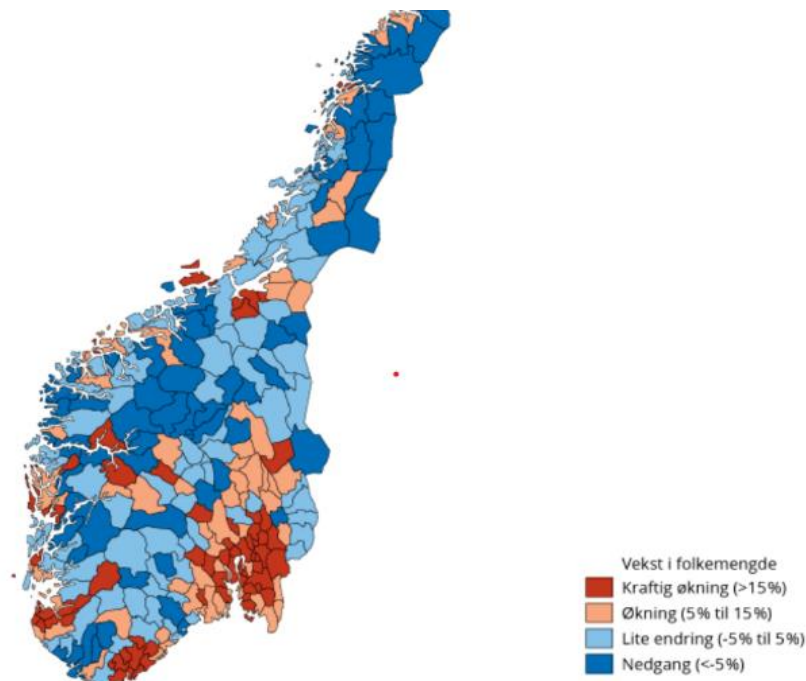
Aldersgruppe	2021	Prognose SSB 2021	Differanse 2021-prognose	Differanse
0 år	149	158	- 9	- 5,7 %
1-5 år	886	873	13	1,5 %
6-12 år	1575	1570	5	0,3 %
13-15 år	685	686	-1	- 0,1 %
16-19 år	840	821	19	2,3 %
20-44 år	5252	5219	33	0,6 %
45-66 år	5372	5355	17	0,3 %
67-79 år	2520	2517	3	0,1 %
80-89 år	808	795	13	1,6 %
90 år eller eldre	213	210	3	1,4 %
Totalt	18300	18204	96	0,5 %

Befolkningsutvikling med befolkningsprognoser fra 2019 - 2028

Utfordringene skissert nedenfor er de samme som ble omtalt i fjorårets utfordringsdokument. Både befolkningsprognoser og prognose på fremtidige demografikostander oppdateres først neste år.

De siste prognosene SSB laget for de tidligere kommunene kom sommeren 2018. Disse ble presentert på strategikonferansen samme høst. Prognosene viste at alle de tidligere kommunene ville ha en vekst mindre enn både landsgjennomsnittet og snittet for Trøndelag. Trøndelagssnittet påvirkes kraftig av veksten i Trondheim. Kun Orkdal av de tidligere kommunene hadde en vekstkurve som fulgte landet. Snillfjord og Agdenes hadde negativ befolkningsvekst.

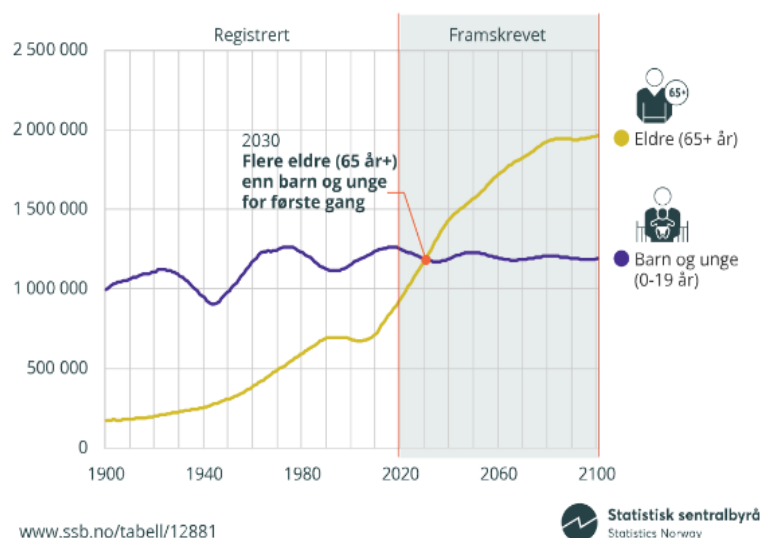
I august 2020 kom de nye regionale befolknings-prognosene fra SSB-tall for Orkland. SSB lager sine prognoser med flere alternativer for fruktbarhet, levealder, netto innvandring og nasjonal vekst. I modellen er brukt MMMM-alternativet, som vil si middels vekst, fruktbarhet, innvandring og levealder. For Orkland havner vi på kategorien lite endring (-5 prosent til +5 prosent).

Det er nå cirka 5,4 millioner innbyggere i Norge. SSB forventer at det om 30 år er cirka 6 millioner. Den største veksten vil skje i sentrale strøk, med over 15 prosent for de områdene med kraftigst vekst. Det forventes liten eller ingen vekst i distriktene. I 140 av dagens kommuner ventes en nedgang. Dette skyldes en forventning om at trenden med at unge flytter til sentrale og bynære strøk vil vedvare.

Orkland - lav men stabil vekst

Prognosene viser at Orkland har en svak vekst fra 18 217 innbyggere per 1. januar 2020 til i underkant av 18 800 i 2050. SSB forventer altså bare en liten endring av befolkningstallet for Orkland, mens kommunene mellom Orkland og Trondheim forventes å ha en kraftigere økning i innbyggertall.

Flere eldre - færre barn

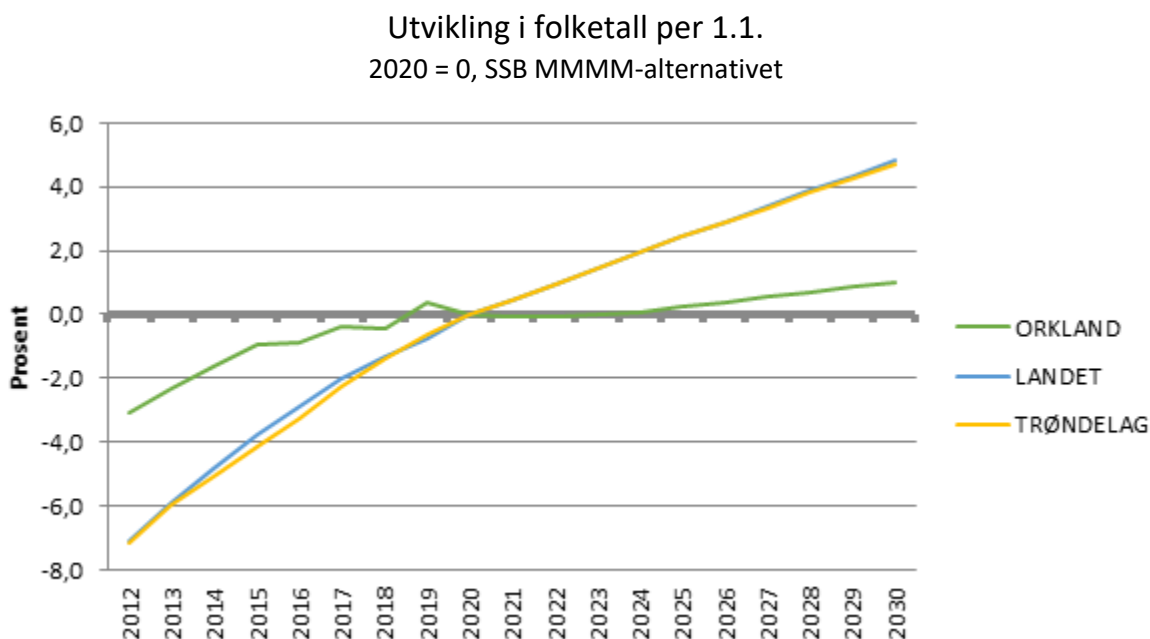

De nye befolkningsprognosene har en lavere vekst enn tidligere. Den reduserte veksten skyldes lavere forventet innvandring enn det har vært de siste årene. Effekten av korona-pandemien antas å være kortsiktig med lavere innvandring på grunn av stengte grenser og mindre mobilitet.

I prognosene for landet ligger det an til at det i 2030 vil være et krysningspunkt hvor det blir flere eldre enn barn og unge. Det forventes også at levealderen vil øke mer enn tidligere antatt.

Orkland - utvikling folketall 2020-2030

Ser man på forventet utvikling de neste ti årene, viser prognosene en lik vekst for landet og Trøndelag. Orkland forventes imidlertid å ha en mye lavere og flatere vekst.

Lavere folkevekst enn landet vil ha betydning for rammeoverføringene fra staten, siden kriteriene i inntektssystemet måler kommunens relative andeler i befolkningsgruppene.

Netto innflytting skaper veksten

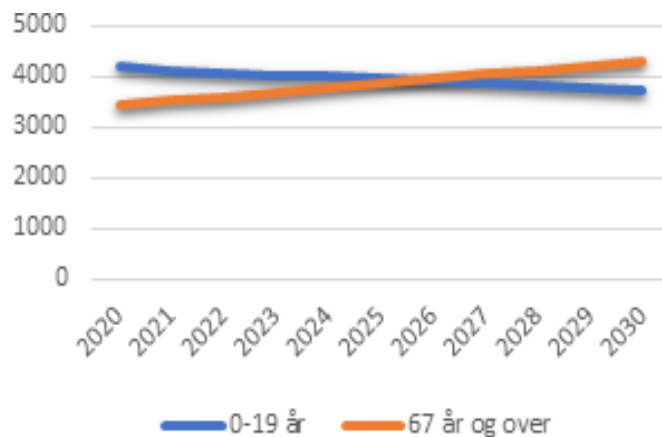
	2020 - prognose	2020 - faktisk	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Fødte	156	148	152	158	165	162	155	149
Døde	169	158	167	175	191	206	215	220
Netto innvandring	24	10	30	28	27	28	27	27
Innenlands netto innflytting	- 24	90	14	18	27	37	42	42
Netto endring	- 13	83	29	29	28	21	9	- 2

Prognosene for befolkningsveksten i Orkland skyldes netto tilflytting. Det forventes et fødselsunderskudd gjennom hele perioden. En gjennomgang helsesykepleierne har gjort, viser at det ligger an til 148 fødte i 2021. Det vil si på linje med fjoråret, og faktisk litt under prognosene.

Tilflytting utgjør den største endringen fra prognose til faktiske tall.

Krysningspunkt i 2025

Fra cirka 2010 begynte antallet fødte å gå nedover igjen. Fra 2015 er denne nedgangen markant. Ser vi på grafen for 0-5 år, fortsetter den å falle. Det forventes ingen vekst i barnetallet. Det vil si at behovet for barnehagetjenester synker fremover. Ved inngangen til 2021 var det 1 034 barn i gruppen. Ved inngangen til 2025 vil det være 120 færre.

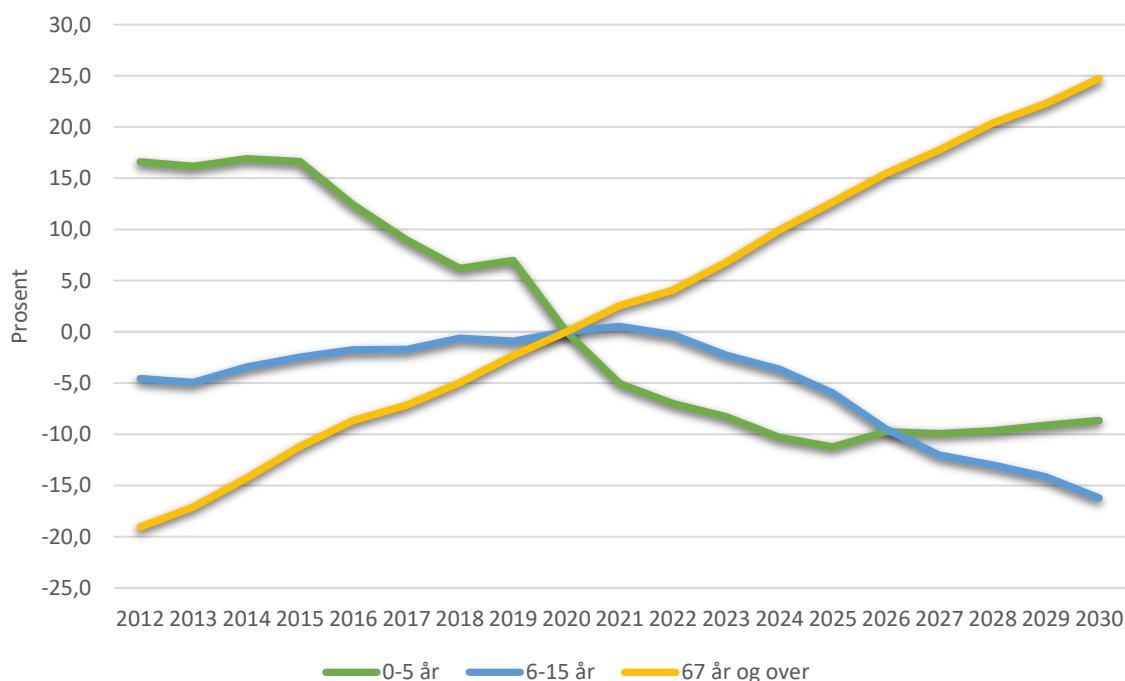

Antallet barn og unge i skolepliktig alder har hatt en svak stigning de siste årene. Dette henger sammen med større fødselskull fram til rundt 2010. I henhold til prognosene skal barn 0-5 år reduseres med 70 barn, mens barn i skolepliktig alder viser en nedgang på 130 barn. Det forventes ikke at antall barn og unge kommer opp på årets nivå igjen i hele prognoseperioden. Det er også forventet en nedgang i antall barn og unge i hele landet, men nedgangen i Orkland er større enn landsgjennomsnittet.

Utvikling folketall 0-5 år, 6-16 år og 67 år +

i Orkland per 1.1.

2020 = 0, SSB MMMM-alternativet

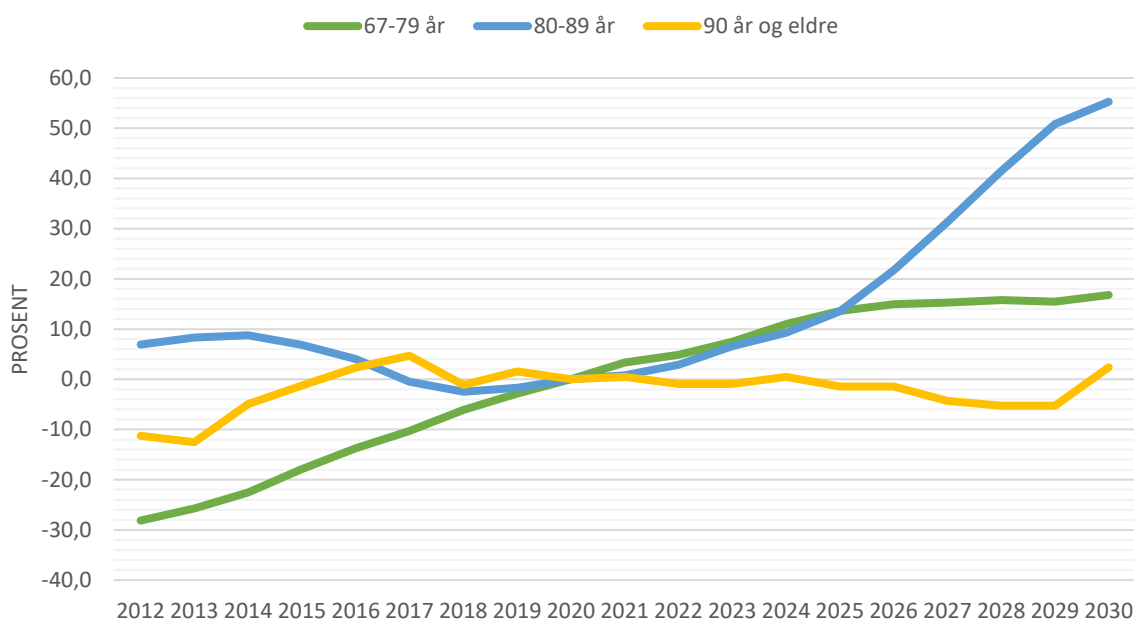

Antallet pensjonister, det vil si personer fra 67 år og over, er økende i hele perioden. Mens det på landsbasis vil være et krysningspunkt med antall barn og unge i 2030, vil det allerede i løpet av 2025 være flere pensjonister enn barn og unge Orkland.

Ved inngangen til 2026 er det forventet at det vil være 3 970 pensjonister i kommunen. Av disse vil 1 170 være over 80 år. Dette representerer en økning på 170 personer fra 1. januar 2020.

I årene etter andre verdenskrig var det høye fødselstall. Denne gruppen har nå begynt å nå pensjonsalder. Med de store kullene fra etterkrigstiden øker nå andelen eldre.

Utvikling folketall 67-79 år, 80-89 år og 90 år +
i Orkland per 1.1.
2020 = 0, SSB MMMM-alternativet

I tillegg til at de store etterkrigskullene når pensjonsalder lever vi lengre. Tjenestebehovet er ikke så stort blant de yngste eldre, men fra 80 år og over øker behovet for tjenester markant. For Orkland er det en stor økning i antall over 80 år fra og med 2025. Da passerer de som er født i 1945 80 år.

Prognose befolkningsutvikling fordelt på alderskategorier (2020 og 2021 er faktisk tall per 1.januar)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2030	2035	2040	2045	2050
0 år	142	148	156	154	154	154	160	167	167	161	154
1 - 5 år	944	886	854	842	820	810	832	862	895	874	838
6 - 12 år	1 574	1 575	1 528	1 473	1 432	1 413	1 250	1 246	1 287	1 328	1 317
13 - 15 år	670	685	710	720	730	697	630	542	553	571	593
16 - 19 år	858	840	826	847	873	896	863	779	724	737	761
20 - 44 år	5 233	5 252	5 211	5 210	5 218	5 198	5 222	5 132	4 946	4 766	4 671
45 - 66 år	5 362	5 373	5 344	5 302	5 230	5 220	5 159	5 113	5 042	5 137	5 163
67 - 79 år	2 436	2 520	2 555	2 619	2 704	2 767	2 845	2 978	3 067	3 004	2 885
80 - 89 år	789	808	812	841	862	896	1 225	1 445	1 579	1 679	1 804
90 år ->	209	213	207	207	210	206	214	275	406	488	581

Antallet barn og unge synker fra 2021 til 2050 med cirka 470 personer og antallet pensjonister øker med 1 730 personer. Samtidig synker antallet yrkesaktive med 790 personer.

Demografikostnader

Kommunenes inntektssystemer er bygget opp av kriterier for å fange opp både demografiske og geografiske forskjeller. De store demografiske variablene, det vil si fødsel, død og migrasjon, påvirker kriteriene i inntektssystemet og sees i sammenheng for hele landet.

Demografiendringer får betydning for tjenestetilbudet

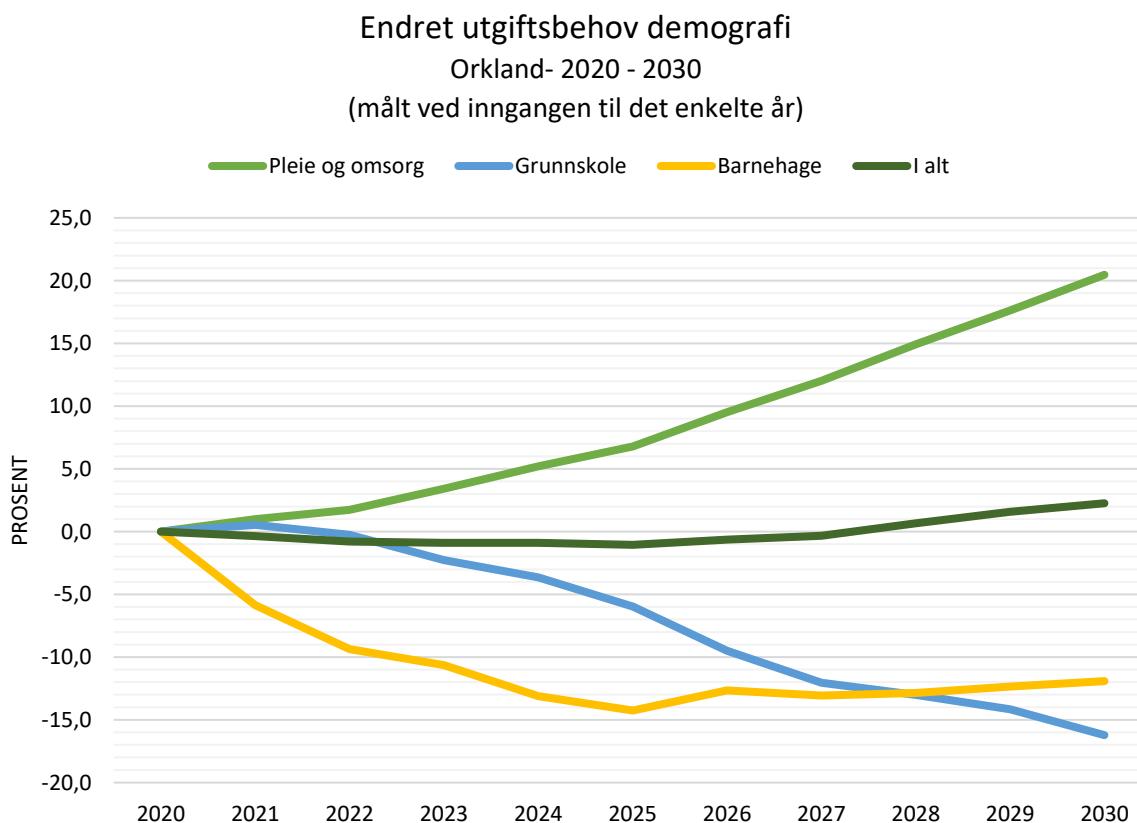
Tidligere i utfordringsdokumentet er prognosene for befolkningsendringene beskrevet. Disse endringene vil ha stor betydning for tjenestetilbudet Orkland skal produsere i årene som kommer. Færre barn og unge betyr mindre behov for tjenester, mens flere eldre vil medføre større behov for tjenester.

Inntektssystemets kriterier er objektive og vektingene til den enkelte kommune er beregnet ut fra relative andeler av landet.

Færre barn og mindre eldre enn landsgjennomsnittet

Reduksjonene i antall barn og unge er også merkbart nasjonalt. Det samme er veksten i antall eldre. Utfordringen for Orkland er at reduksjonen i antall barn og unge hos oss er større enn landsgjennomsnittet. Samtidig er økningen av antallet eldre mindre enn landsgjennomsnittet.

KS har gjort beregninger på hvordan demografikostandene for kommunene endrer seg over tid de neste ti årene, i tråd med de nye befolkningsprognosene for SSB:

Beregningene fra KS viser at Orkland kommune totalt sett har et utgiftsbehov på linje med dagens nivå, med en svak økning på slutten av tiårsperioden. Barnehage vil ha en brå nedgang fra nå av, med et fall ned mot 16 prosent under dagens nivå i 2030. Skole vil ha tilnærmet likt nivå et par år, for så å synke ned mot 16 prosent under dagens nivå i 2030. Pleie og omsorg antas å ha et økende utgiftsbehov de neste 10 årene. I 2030 vil vi ha et 20 prosent høyere utgiftsbehov enn i dag.

Handlingsregler

Etter reglene i kommunelovens §14-2 bokstav c, skal kommunestyret selv vedta «finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi». I Orkland ble det vedtatt slike handlingsregler ved vedtak både i økonomireglementet og handlingsplan/økonomiplan i desember 2020.

Hensikten bak slike handlingsregler er blant annet at kommunen skal sikre stabil og forutsigbar økonomi på lang sikt. På den måten har kommunen nødvendig handlingsrom for å møte framtidige utfordringer. For å gjøre det, må handlingsreglene både gi føringer for drifts- og investeringsnivå. Videre bør de være enkle, tydelige og lett målbare.

De finansielle måltallene er ikke bindende for det enkelte årsbudsjettet eller økonomiplanperioden, men skal sikre handlingsrom for kommende generasjoner. Hvilke måltall, eller hvordan disse skal utformes, er opp til den enkelte kommune. De må imidlertid utformes slik at kommunens drift ikke tærer på formuen over tid.

For at handlingsreglene skal fungere som rettesnor, må disse utformes slik at de omfatter sentrale forhold innen både drifts- og investeringsbudsjettet. Ved praktisk bruk må de sees i sammenheng, slik at både drifts- og investeringsbudsjettene sammen tilpasses et forsvarlig nivå. Dersom eksempelvis gjeldsgrad/planlagt investeringsgrad er høy, medfører dette et enda større behov for økonomiske buffere/handlingsrom i driftsbudsjettene.

Handlingsreglene er i lovverket knyttet til økonomiforvaltning. Vi bør derfor både måle budsjett/økonomiplan og oppnådd regnskapsstatus opp mot handlingsreglenes krav. Dette for å sikre at den samlede utviklingen beveger seg i riktig retning.

I tillegg til vurdering av drifts- og investeringsbudsjetter, bør en helhetlig forvaltning også omfatte føringer for forvaltning av gjeld og finansielle midler.

Kommunestyret har vedtatt følgende handlingsregler for Orkland:

- Netto driftsresultat skal være minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.
- Egenfinansiering av investeringer skal være minimum 20 prosent av brutto investeringer.
- Langsiktig gjeld (eksempelvis pensjonsforpliktelser) skal være maks 100 prosent av brutto driftsinntekter.
- Disposisjonsfond (fri egenkapital drift) skal være 5 - 10 prosent av brutto driftsinntekter.

Det er behov for å operasjonalisere noen av disse reglene, for at de skal ivareta hensikten om langvarig, god økonomisk styring med tilstrekkelige buffere.

I det etterfølgende knytter vi en kort kommentar til status i forhold til de enkelte reglene. I tillegg peker vi på utfordringer knyttet til den aktuelle regelen.

Netto driftsresultat

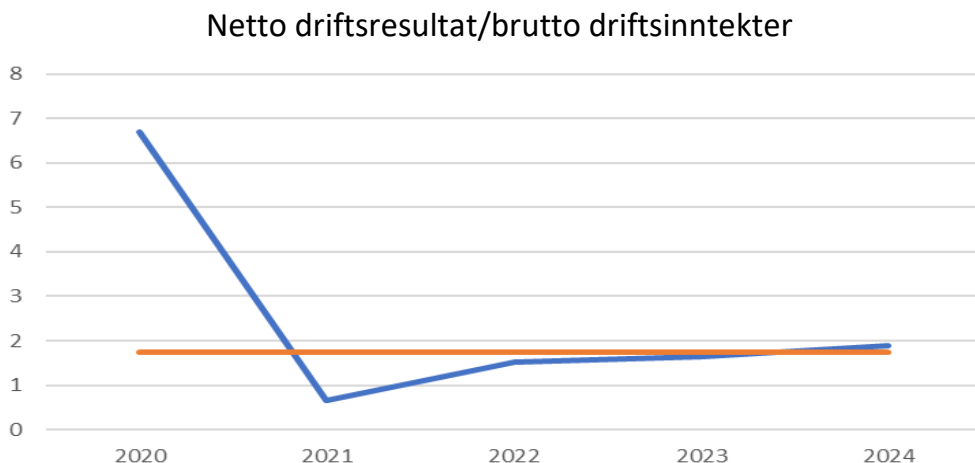

Handlingsregel:

Netto driftsresultat skal være minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.

Netto driftsresultat kan vi se på som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt.

Grafen under viser netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter, og viser oppnådd resultat for 2020 samt utviklingen i inneværende handlingsplanperiode:

Grafen viser at netto driftsresultat i 2020 ble 6,7 prosent og vesentlig bedre enn handlingsregelen. For inneværende budsjett- og handlingsplanperiode er imidlertid årene 2021-2023 bak målsettingen på 1,75, mens 2024 ligger på 1,88 prosent. Dette tilsier at i første del av handlingsplanperioden vil ikke drifta frigjøre midler til å forsvare et høyt investerings-/gjeldsnivå, og samtidig sikre nødvendig buffer for framtidig handlingsrom.

Tallene for handlingsplanperioden innebærer at netto driftsresultat totalt burde vært 20,4 millioner kroner høyere for å nå handlingsmålet på 1,75 prosent.

Egenkapitalgrad

Handlingsregel:

Egenfinansiering av investeringer skal være minimum 20 prosent av brutto investeringer.

Denne handlingsregelen må vi se i tett sammenheng med de øvrige handlingsreglene.

Egenkapitalfinansiering betyr i denne sammenheng oppsparte midler i form av fond eller frigitte midler som følge av salg av kommunens eiendeler.

I 2020 ble egenfinansieringen av investeringer på 13,6 prosent. På grunn av nye regler om strykninger i investeringsregnskapet ble egenfinansieringen redusert ned fra 19,8 prosent som den ville blitt uten strykninger.

På bakgrunn av resultatet for 2020 og årsaken til at egenfinansiering ble så pass lav, bør beregningen av denne handlingsregelen vurderes endret.

I tabellen under framkommer planlagte investeringer og egenkapitalfinansieringen av disse. Totalt for perioden utgjør dette drøyt halvparten av målsettingen, det vil si 11,9 prosent:

År	Bruk av fond	Investeringer	Egenkapital andel
2021	62 010	447 794	13,85 %
2022	16 950	302 546	5,60 %
2023	14 150	107 256	13,19 %
2024	10 950	16 606	65,94 %
Sum	104 060	874 202	11,90 %

Bærekraftig gjeldsgrad

Handlingsregel:

Langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) skal være maks 100 prosent av brutto driftsinntekter.

Orkland kommune startet opp 1. januar 2020 med en samlet gjeld på 1,931 milliarder kroner. I løpet av 2020 økte gjelden med 266 millioner kroner. Ved utgangen av 2020 var gjelden for Orkland kommune 2,197 milliarder kroner. Dette tilsvarer en gjeldsgrad på 130 prosent.

I handlingsplanen er det lagt inn følgende låneopptak og nedbetalinger på lån:

År	Låneopptak	Avdragsbetaling	Netto låneopptak
2021	323 750	-85 973	237 777
2022	163 540	-91 250	72 290
2023	31 000	-92 780	-61 780
2024	4 000	-92 285	-88 285
Sum	522 290	-362 288	160 002

Dette vil gi en ytterligere økning på 160 millioner kroner i inneværende handlingsplanperiode. Med en lånetid på 30 år og 2 prosent rente tilsvarer dette en økt finanskost på cirka 8,5 millioner kroner per år.

For å komme ned på en gjeld på 100 prosent av brutto driftsutgifter må gjelda ned med 671 millioner fra 2024-nivået. Forutsetter vi det årlige avdraget til 92 millioner og full investeringsstopp, vil dette ta litt over sju år.

Økonomisk buffer

Handlingsregel:

Disposisjonsfond (fri egenkapital drift) skal være 5 - 10 prosent av brutto driftsinntekter.

Disposisjonsfondene er kommunens buffer for å håndtere uventede endringer i inntekter og utgifter. Fondene bør være store nok til å bevare den kommunale formuen ved midlertidige fall i netto driftsresultat.

Orkland kommune hadde ved inngangen av 2020 totalt 250 millioner kroner på disposisjonsfond. Ved utgangen av året var disposisjonsfondet økt til 310 millioner kroner. Dette tilsvarer at disposisjonsfond utgjør 18,4 prosent av brutto driftsinntekter ved utgangen av 2020.

I inneværende handlingsplanperiode er det lagt opp til følgende endringer på disposisjonsfond:

År	Overført investeringer	Bruk(+)/avsetning(-) fonds	Netto reduksjon
2021	62 010	-40 355	21 655
2022	16 950	11 827	28 777
2023	14 150	14 015	28 165
2024	10 950	19 176	30 126
Sum	104 060	4 663	108 723

Totalt er det i handlingsplanperioden lagt opp til en reduksjon av disposisjonsfondet med 108,7 millioner kroner. Dette gir, dersom det realiseres, et disposisjonsfond ved utgangen av 2024 på 201 millioner kroner. I forhold til brutto driftsinntekter vil dette tilsvare 12,7 prosent.

Oppsummering

Handlingsreglene må vurderes og evalueres over tid, etter hvert som vi høster erfaring med bruk av dem.

Vi må gjøre en helhetlig vurdering av den økonomiske utviklingen på sikt, og om hensyn som handlingsreglene skal ivareta faktisk blir ivaretatt:

- Har kommunen nødvendige buffere framover, målt ved utvikling i netto driftsresultat?
- Er nyinvesteringer dekket ved oppsparte midler, målt i egenkapitaldekning?
- Er låneomfanget slik at vi håndterer renter og avdrag framover, målt opp mot driftsinntektene?
- Har kommunen reserver og handlingsrom til å møte uforutsette endringer målt opp mot disposisjonsfondenes størrelse?

Utfordringsbildet for arbeidsgiver

- Hvordan sikrer vi å tilpasse riktig bemanning og utvikle kompetanse i forhold til endringer i rammebetingelsene?
- Hvordan sikrer vi «flyt» av arbeidskraft og kompetanse mellom områdene oppvekst og helse og mestring?
- Hvordan gjør vi Orkland kommune mer attraktiv som arbeidsgiver for utvalgte stillingsgrupper?
- Hvordan sikrer vi gode nok rammebetingelser for ledelse?
- Hvordan kan vi jobbe systematisk for å tilby hele faste stillinger og samtidig for at ansatte vil jobbe heltid?
- Hvordan sikrer vi arbeidet for å begrense sykefravær og andel uføre?

Tilpasning til endrede bemannings- og kompetansebehov

For å håndtere de nødvendige endringsbehovene for bemanning er vi avhengig av å identifisere riktig bemanningsnivå for å opprettholde og utvikle de kommunale tjenestene. I 2021 begynner vi å se hva som kan være riktig bemanning ut fra politiske vedtak, sentrale indikatorer og sammenlignbare kommuner.

De demografiske prognosene viser at det de neste årene blir det en vesentlig reduksjon i barnetallet i skole og barnehage. Samtidig ser vi motsatt utvikling innen helse- og omsorgstjenestene. Antall eldre øker både i handlingsplanperioden og videre framover. Dette krever at vi etablerer bedre mekanismer for å få «flyt» av arbeidskraft og kompetanse mellom tjenestene. Dette må vi basere på langsiktig personalplanlegging, hvor vi har oversikt over nødvendig bemanning og forventet avgang. Dette må vi se i sammenheng med kompetansebehov som utløses av de endringene som vi vet kommer for de respektive tjenestene. Noen av de viktigste gjennomgående kompetansebehovene framover vil være:

Digital modenhet og digital transformasjon

I dag er det et for stort spenn i de ansattes digitale ferdigheter. Det fører til at vi må avvente å iverksette velferdsteknologiske løsninger. Mangel på digital kompetanse er også en vesentlig risikofaktor knyttet til informasjonssikkerhet. Disse utfordringene har økt betydelig de siste årene. Ledere må øke digital kompetanse, slik at de forstår og bidrar til digitalisering for bedre tjenester. Vi viser til utfordringsbildet for digitalisering for utfyllende informasjon.

Lærlinger

Det er et gap mellom antall kommunale lærlingeplasser og antall elever som ønsker lærlingeplass. Samtidig er det en utfordring å avstemme tilbud og etterspørsel innen de enkelte lærefag. Både næringsliv og kommuner etterspør faglært arbeidskraft for å sikre kvalitet på tjenestene. Landets kommuner ligger fremdeles bak Kommunenes Sentralforbund (KS) sin uttalte målsetting om to lærlinger per 1000 innbyggere. For Orkland kommune representerer dette et gap på fire lærlingeplasser.

Videreutdanning

I enkelte kommunale tjenesteområder er det fremdeles en stor andel ufaglærte. Det er behov for å stimulere ansatte til å ta etterutdanning for å øke andelen faglærte. Samtidig ser vi at behovet for personell med høyere utdanning øker. Høyere krav til tjenestene, innføring av bemanningsnormer og teknologisk utvikling fører til økte kompetansekrav. Innen noen områder er også rekrutteringsgrunnlaget kritisk. Det er derfor viktig å få ansatte til å ta høyere utdanning. Et godt eksempel på dette er sykepleiermangelen. Forskning viser også at økt utdanningsnivå fører til at flere ønsker å jobbe heltid.

Rekruttering

I årene som kommer må vi rekruttere betydelig på grunn av naturlig avgang og endring av tjenestebehovene. KS har beregnet at hvis kommunesektoren skal kunne tilby samme nivå på tjenestene den nærmeste tiårsperioden, må antall årsverk øke med om lag 40 000 ansatte fram mot 2028. Det meste av økningen vil skje innenfor helse- og omsorgsykker.

For Orkland kommune ser vi spesielle utfordringer knyttet til følgende grupper:

- Leger
- Sykepleiere/vernepleiere
- Ingeniører
- IT-konsulenter
- Brann og redningspersonell
- Tverrfaglig kompetanse

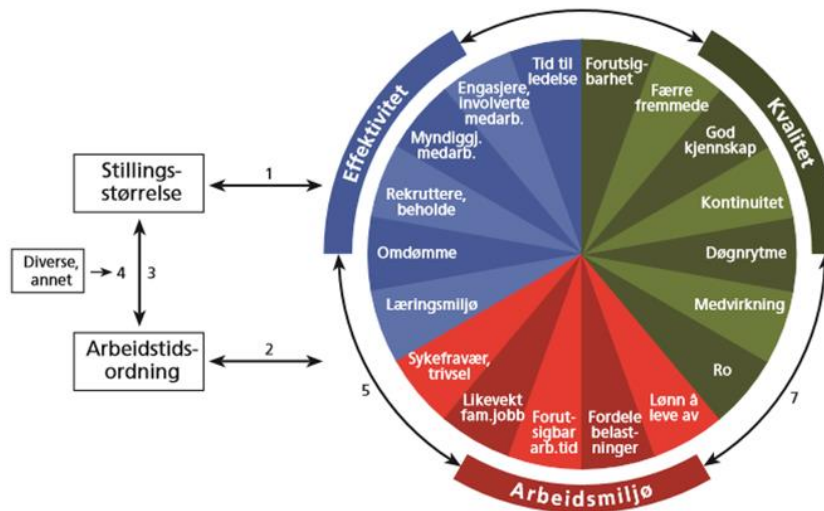
Utfordringene for de enkelte gruppene kan være ulike. Det kan være konkurranse om arbeidskraften med andre kommuner, næringsliv, andre helsetjenester og interkommunale selskaper. For sykepleiere og vernepleiere er det en tilleggsutfordring at det utdannes for få hvert år.

Heltidskultur

Det står i kommunens arbeidsgiverpolitikk at «Hele og faste stillinger er et grunnprinsipp og skal følges opp med tiltak som fremmer heltidskultur». Dette handler om at arbeidsgiver både skal tilby hele faste stillinger og samtidig arbeide for at ansatte vil jobbe heltid.

Heltidskultur er viktig for å bidra til bedre kvalitet i tjenestene, mer effektiv organisering og et bedre arbeidsmiljø som sikrer høyere nærvær.

Tankegangen er synliggjort i modellen under. Den viser forholdet mellom arbeidstid og stillingsstørrelse og effekt på tjenestekvalitet, arbeidsmiljø og effektivitet (Moland og Bråten 2012: 60):

Per i dag har ansatte i Orkland kommune en gjennomsnittlig ansettelsesprosent på 81 prosent. Av de ansatte jobber 53 prosent heltid. Dette er en økning fra 2020 og viser at vi totalt sett er på rett vei. Innenfor de enkelte tjenesteområdene varierer det fra cirka 21 prosent heltidsandel innen enkelte helsetjenester. Denne sektoren karakteriseres av KS som en «kultur med svært omfattende bruk av deltidsansatte». I motsatt ende er det på rådmannens område en heltidsandel på 88 prosent.

Ledelse

Det er til dels store forskjeller i ledernes rammebetingelser for å utøve god ledelse i organisasjonen. Dette kan knyttes til omfanget av personalansvar, men også det at det for enkelte tjenester er mer utfordrende enn tidligere å utøve god personalledelse. Det kan skyldes at tjenester har større geografisk spredning og flere ansatte enn tidligere. Dette må også sees opp mot hva den enkelte leder har av administrative ressurser og stedfortrederfunksjoner. Utfordringene er særlig merkbare på avdelingsledernivået, der det forventes at lederen skal være både leder og fagperson. Tendensen er blitt ytterligere forsterket det siste halvåret med stigende sykefravær. Dette øker behovet for oppfølging av medarbeidere, samtidig som tjenestene skal bemannes opp. Rammene for ledelse blir også berørt av økte krav til tjenestene og økte brukerrettigheter. Dette er sannsynligvis en del av et årsaksbilde som fører til at ledere slutter, samtidig som det innen enkelte tjenester kan være utfordringer med å rekruttere nye.

Det er derfor behov for en gjennomgang for å se nærmere på hva som kan gjøres for å bedre rammebetingelsene og øke attraktiviteten for det operative ledernivået.

Sykefravær og uførhet

Sykefraværet i Orkland kommune har det siste halvåret vist en urovekkende utvikling. Per første kvartal er sykefraværet på 10,8 prosent. Økningen har skjedd i langtidsfraværet over 56 dager. Vi kan med det utelukke fravær som følge av koronakarantene og den normale sesongvise svingningen i korttidsfravær.

Det høye sykefraværet fører til dårligere tjenester på grunn av mindre kontinuitet i bemanningen. Det fører også til merarbeid for ledere for å få tjenestene til å gå rundt, samt en merbelastning på de ansatte som er på arbeid.

Årsakene til det høye sykefraværet er sammensatt. En årsak kan være at koronasituasjonen og kommunesammenslåing i kombinasjon har gitt noen uheldige utslag, sammen med andre årsaker som planlagte operasjoner, svangerskapsplager, muskel- og skjelettplager med mer.

Kvartalsvis sykefravær fordelt på rammeområdene:

Rammeområde	1. kv. 2020	2. kv. 2020	3. kv. 2020	4. kv. 2020	1. kv. 2021
11 Rådmannen	7,4	5,9	3,6	4,2	4,0
20 Barnehage	8,9	7,1	5,9	6,9	9,5
21 Grunnskole	7,5	6,7	5,5	7,4	8,8
22 Tverrfaglige tjenester	5,8	4,8	6,1	9,7	9,3
30 Mestring	7,4	7,0	8,9	8,3	8,6
31 Hjemmebaserte tjenester	11,8	11,0	9,8	12,5	13,7
32 Institusjon	9,7	8,7	7,9	12,9	16,2
40 Plan	4,0	2,4	1,4	2,7	3,0
41 Tekniske tjenester	8,2	8,0	9,9	10,2	11,4
42 Kultur	13,4	10,9	4,6	7,9	9,9
Totalt	9,3	7,6	7,7	9,3	10,8

Vi må fortsatt jobbe godt med å forebygge og begrense fraværet gjennom tilrettelegging. Samtidig må vi være dyktige til å finne alternative oppgaver i samarbeid med ansatte. Vi må også se kommuneorganisasjonen som *en* arbeidsgiver. Erfaring viser at lavt sykefravær krever kontinuerlig fokus og oppfølging. Som Orklands største arbeidsgiver har vi spesielt ansvar for uførhetstallene i kommunen. Et godt nærværarbeid og systematisk oppfølging av sykefravær er avgjørende for å begrense andelen uføre.

Utfordringsbildet for digitalisering

1. Hvilke digitale tjenester skal vi som kommune tilby, hvordan bør de tilbys, og hva betyr det for de tjenestene vi skal levere?
2. Hvordan kan vi digitalisere og sette brukerens behov i sentrum for sammenhengende tjenester?
3. Hvordan kan digitalisering gi enklere og mer effektive arbeidsprosesser for våre ansatte?
4. Hvor digitalt modne er våre ledere og ansatte? Hva er de nødvendige forutsetningene og kompetansen for at vi skal kunne gjennomføre en vellykket digitalisering av våre tjenester? Hvordan dekker vi kompetansegapet?
5. Hvordan kan kommunen styre utviklingsporteføljen på en god måte når tjenesteområdene har vidt forskjellige utgangspunkt? Hvordan sikrer vi en helhetlig utvikling?
6. Hvordan effektivt samarbeide med andre kommuner, fylkeskommune, staten, næringsliv og frivillig sektor? Hvem og hva er spesielt viktig å samarbeide om, og hvilken form skal samarbeidet ha? Hvordan dra nytte av det som allerede er utviklet/utprøvd av andre?
7. De digitale satsingene gir ofte «pukkelkostnader» på kort sikt. Gevinstene kommer senere, og ofte hos andre aktører enn kommunen som har hatt kostnadene. Enkelte ganger kan de rett og slett være vanskelig å definere økonomisk. Hvordan best hente ut gevinstene av digitaliseringen gjennom effektivisering og bedre kvalitet, slik at den gir større økonomisk handlingsrom?
8. Hvordan integrerer vi arbeidet med digitalisering i «alt» kommunen gjør? Hvordan skal vi synliggjøre og sikre en riktig satsing på digitalisering i handlingsplan med budsjett?
9. Hvordan sikrer vi at vi satser på de rette plattformene, sentrale fagsystem og øvrige fagsystem?
10. Hvordan fylle rollen som pådriver for god mobil- og bredbåndsdekning? Den statlige støtteordningen forutsetter en lokal egenandel. Hvordan sikrer vi økonomisk handlingsrom for at kommunen er en proaktiv og smidig aktør i dette markedet?
11. Hvordan sikre god nok informasjons- og datasikkerhet, samt personvern?
12. Hvordan unngår vi digital fremmedgjøring og digitalt utenforskap?
13. Hvordan sikre at digitale løsninger er universelt utformet?
14. Hvordan sikre kapasitet og ressurser til videreutvikling av infrastruktur?

Strategisk målsetting

Intensjonsavtalen for kommunesammenslåing fastslo tydelige ambisjoner for Orkland kommune innen digitalisering, synliggjort gjennom perspektivet «Digitalisering for bedre tjenester». Den strategiske tilnærmingen har blitt forsterket i kommuneplanens samfunnsdel «Slik bygger vi Orkland sammen». Hovedmål «Modig» sier at kommunen «skal arbeide målrettet med innovasjon, næringsutvikling og digitalisering for å møte fremtidas utfordringer». Videre er dette konkretisert i strategi M4 som sier at kommunen skal «arbeide målrettet med innovasjon og digitalisering, samt bidra til å utjevne ulikheter i digitale ferdigheter».

Temaplan digitalisering behandles i kommunestyret 23. juni. Her presenteres situasjonsbildet, føringer, strategisk plattform og mulige tiltak som svar på utfordringsbildet.

Kartlegging og prioriteringer

Det ble utarbeidet en egen kartlegging og fagrapport for IT som del av kommunesammenslåingen. Denne har vært lagt til grunn for prosessen. Prioriterte satsinger var å bli heldigital, prioritering av skyløsninger, informasjonssikkerhet, hylleware før utvikling og ikke overlappende datalagring eller funksjonalitet. Dette er prinsipper som fortsatt ligger til grunn for videre arbeid. Intensjonsavtalen sier at kommunen skal være en «foregangskommune innen IT og digitalisering». Dette er en ambisiøs utfordring.

Omfattende arbeid er gjort

I 2019 og 2020 har det vært gjennomført et svært omfattende arbeid for å få på plass felles infrastruktur og sentrale fagsystemer (system for sak/arkiv og system for økonomi/lønn/personal) og øvrige fagsystem i Orkland kommune. Dette arbeidet fortsetter inn i ny handlingsplanperiode. Stadig økende kostnader til lisenser og programvare er en krevende problemstilling. Innføring av Office365 og Teams har vist seg å være en kritisk suksessfaktor under koronapandemien. Det har allerede ført til nye samarbeidsmåter, kompetanseutvikling og nye tankesett for digitalisering. Førrende for arbeidet med digitalisering er utarbeiding av prosedyre for systemforvaltning og anskaffelsesstrategien. Det har i tillegg vært jobbet med digitale utviklingstiltak innen helse, oppvekst, samfunn og rådmannens stab.

Aktuell utfordring – datasikkerhet og videreutvikling av infrastruktur

Det ble stjålet flere dataposter i 2020 enn i de 15 foregående årene til sammen, med mer enn 30 milliarder på verdensbasis. Dette tallet er basert på rapporterte datainnbrudd. Det må antas at det er svært store mørketall. De farligste hackerne er organiserte kriminelle som er veldig profesjonelle og avanserte. Det er antatt at disse har en global omsetning på ti norske oljefond i året, og at de sysselsetter tusenvis av mennesker. Nasjonalt cyberkrimsenter i KRIPOS anser det som svært sannsynlig at kritisk infrastruktur vil bli utsatt for dataangrep som påvirker den ordinære driften i løpet av det neste halve året. Kommunal sektor og helsevesenet er svært aktuelle mål.

I Norge har det vært en rekke dataangrep mot kommuner, fylkeskommuner, statlige virksomheter og Stortinget. I tillegg ser vi at mange av de nasjonale og internasjonale leverandørene rammes, også de som skal levere kompetanse på nettopp sikkerhet. Orkland kommunes infrastruktur ble designet i 2018 og starten av 2019. Det som var godt nok den gang, er ikke godt nok lengre. Det er gjort og gjøres en rekke tiltak av kommunen som konsekvens av at trusselbildet har dramatisk endret seg. Vi jobber aktivt for å følge opp de tiltak som anbefales av KS og nasjonale myndigheter. Vi er i skrivende øyeblikk i avslutningen av få på plass en egen beredskapsplan for datasikkerhet.

Problemstillingen er allerede synliggjort i overordnet ROS-analyse: *«For å forebygge skader ved utfall av digitale system og fagprogram, må alle kommunale tjenester utarbeide det som trengs, eksempelvis manuelle arbeidsmetoder, rutiner og journaler, for å kunne drive virksomheten i minimum en måned uavhengig av tilgangen til disse systemene».*

Vi ser i tillegg en utfordring knyttet til vedlikehold og videreutvikling av kommunens infrastruktur innen IT. Her ble det gjort en stor jobb i 2019 og 2020. Dette er en klar effekt av kommunesammenslåingen. Noe av dette arbeidet måtte vi sette på vent i 2021 for å gjøre nødvendige tiltak knyttet til datasikkerhet.

Tverrfaglig innsats og helhetlig satsing

En tverrfaglig digitaliseringsgruppe jobber strukturert med oversikt, rutiner, erfaringsutveksling og utvikling for å sikre en helhetlig satsing. Digitaliseringsgruppa har sammen med strategisk ledergruppe deltatt i Kompetanseløft Trøndelag, som er et ettårig utdanningsløp arrangert av Trøndelag fylkeskommune. Orkland har i tillegg forpliktet seg til fylkeskommunens satsing DigiTrøndelag, og deltar aktivt her. I tillegg tar flere ansatte nå tilleggsutdanning innen digitalisering og organisasjonsutvikling med et digitalt perspektiv. Flere spissede digitaliseringsprosjekt er allerede lansert, noe som sørger for både effektivisering og bedre tjenester. Noen eksempler er chatroboten KommuneKari, digitale bestillings-/kommunikasjonsløsninger, KommuneTV, piloter for SafeMate, medisrobot innen helse og pedagogisk bruk av teknologi i oppvekst. Det er verdt å merke seg at det har blitt brukt svært lite konsulents tjenester i prosessen så langt. Det er et betydelig potensial for samarbeid med andre. Det er i tillegg naturlig at man ser på hvordan kommunen kan bidra til å unngå digitalt utenforskap, både når det gjelder god mobil- og bredbåndsdekning i hele Orkland og at alle kan være fullverdige digitale innbyggere.

Kostnader og gevinstrealisering

De digitale satsingene medfører kostnader, både som investeringer og for drift. Noe er «pukkelkostnader», men ofte er kostnadene varige. Gevinstene kommer senere, og gjerne i form av økt kvalitet og kan være vanskelig å tallfeste økonomisk. Noen ganger gir de også varige driftsutgifter. Et eksempel på at digitalisering fører til større kostnader og ressursbruk, er at utstyrstettheten i skolene har økt de siste par årene. Alle elever har nå sin egen enhet, enten PC eller iPad. Vi har i dag ca. 2400 enheter ute i skolene (elever og ansatte). Flere enheter fører til økt behov for å løse små og store utfordringer, økte lisenskostnader, support, samt koordinering og tilrettelegging. I tillegg skal enhetene etter hvert erstattes. Det er ikke nok å bare å kjøpe digitale enheter. Vi ser at arbeid med gode modeller for gevinstrealisering og gevinstvurderinger blir viktig. Dette temaet er utdypet i temaplan digitalisering.

Ny nasjonal strategi forplikter

Regjeringens strategi Én digital offentlig sektor 2019 - 2025, setter premissene for offentlig sektors arbeid med digitalisering. Strategien skal understøtte en sammenhengende digitalisering i *hele* offentlig sektor, ikke kun statlige virksomheter. Strategien følger kursen som ble pekt ut i Stortingsmeldingen Digital agenda (2015 - 2016), og er retningsgivende også for kommunene.

Fra digitalisering til digital transformasjon

Strategien synliggjør den nødvendige overgangen fra digitalisering til digital transformasjon. Det vil si å gå fra å bruke mulighetene digitale teknologier gir til å forbedre, fornye og skape nytt (digitalisering), til gjennomgripende endringsprosess der digitale teknologi integreres i og påvirker alle deler av virksomheten (digital transformasjon). Det handler om alltid å sette seg i brukerens sted og designe tjenester etter dette. Dette er en krevende, men nødvendig tilnærming for offentlig sektor. Vi må gå fra å gjøre det digitalt til å være digital.

Hovedgrepene i regjeringens strategi er nettopp mer brukerfokustert tjenesteutvikling og mer effektiv og samordnet utnyttelse av felles IT-løsninger. Blant innsatsområdene i strategien er at brukerne skal settes i sentrum gjennom mer sammenhengende tjenester - uavhengig av hvem som har ansvaret. Sju sentrale livshendelser skal prioriteres: å få barn, alvorlig sykt barn, miste og finne jobb, ny i Norge, dødsfall og arv, starte og drive en frivillig organisasjon, starte og drive en bedrift. En forutsetning for mer sammenhengende tjenester er at data i større grad deles og gjenbrukes på tvers av virksomheter og sektorer i forvaltningen. Dette er også et av strategiens satsningsområder.

Hovedutfordringen blir hvordan Orkland gjennom digitalisering og digital transformasjon kan sørge for en enklere og bedre hverdag for orklendingene. Dette belyses i temaplan digitalisering.

Fokuset blir brukerorientert tjenesteutvikling og mer effektiv og samordnet utnyttelse av felles IT-løsninger, samt intern kompetanseutvikling. Dette gjøres gjennom implementering av felles nasjonale økosystem for digital samhandling i offentlig sektor. Digitalisering er et lagspill.

Strategien gir i første rekke føringer på overordnet nivå, på hvordan de statlige virksomhetene og Kommune-Norge skal arbeide med digitaliseringen og hvordan samarbeidet mellom sektorene skal foregå. Den gir i mindre grad krav og anbefalinger om hvordan virksomhetene og kommunene i praksis skal arbeide med digitalisering, både på strategisk nivå og i det daglige.

Kompetanse og digital modenhet

Digitalisering og digital transformasjon krever at vi må ta grep mot forskjellene i digital modenhet hos våre ansatte. Vi vet det per i dag er store forskjeller i digital modenhet og kompetanse i Orkland kommune.

Kompetanse er en forutsetning for være med på den digitale transformasjonen, både når det gjelder å være kvalifisert for fremtidige oppgaver og delta i utviklingsarbeid. Dette krever at vi definerer hva som kreves av digital modenhet og iverksetter tiltak som sørger for å lukke aktuelle kompetansegap. Dette er tydelig formulert i arbeidsgiverpolitikken: «Mestring og trygghet er en viktig forutsetning for å trives, ta ansvar og bidra på arbeidsplassen. Alle medarbeidere skal ha en plan for utvikling av sin kunnskap og sine ferdigheter fra de begynner og til de avslutter sitt arbeidsforhold».

Det må også utvikles en strategisk forståelse for hva digitalisering og digital transformasjon innebærer for ledere, slik at de kan ta riktig valg både for den enkelte tjeneste og på tvers av tjenester. Dette må være en del av den systematiske lederutviklingen og lederprogrammet for Orkland kommune.

Prioritering og eierskap

Digitalisering og digital transformasjon må stå høyt på agendaen i styringen og utviklingen av Orkland kommune. Skal vi lykkes med det digitale skiftet, må både politikere, ledere og ansatte i kommunene involvere seg, være nysgjerrige, få kompetanse og ta eierskap til utviklingen. Temaplan digitalisering vil gi et godt utgangspunkt for prioriteringer og tiltak i handlingsplan med budsjett for 2022-2025 og tida framover. Samtidig utvikler teknologien og utfordringene seg raskt – vi må være berett til å håndtere og tilpasse oss slike endringer.

Utfordringsbildet for næringsarbeidet

1. *Hvordan kan kommunen tilrettelegge for næring og arbeidsplasser i hele Orkland?*
2. *Det er i dag forskjellige arbeidsgiveravgiftssoner innad i kommunen. Hvordan vil eventuelle endringer i regelverket påvirke næringslivet og kommunal drift ved endringer i arbeidsavgiftssoner? Kan eventuelle endringer avhjelpe?*
3. *Hvordan sikre at vi fortsatt har arbeidsplasser i hele kommunen?*
4. *Hvilken type næring ønsker Orkland å tiltrekke seg fremover?*
5. *Hva skal til for å få flere kompetansearbeidsplasser i Orkland?*
6. *Hva skal til for å få flere pendlere som arbeider i Orkland til å bosette seg i Orkland for å øke befolkningsveksten?*
7. *Hvilke muligheter ligger i dette og hva slags potensial kan det skape?*
8. *Reiseliv er en viktig satsing for å skape og ivareta arbeidsplasser. Hva skal til for at Orkland skal lykkes som reiselivsdestinasjon og være blant de foretrukne destinasjonene?*
9. *Har vi nok næringsarealer og ligger disse der vi trenger dem? Bør vi avhende eller kjøpe?*
10. *Er den tekniske infrastrukturen på plass? Har vi tilstrekkelig kapasitet på vann, avløp, vei, IT og strøm der hvor næringslivet ønsker å etablere seg?*
11. *Hvordan kan Orkland bli mer attraktive for næringslivet enn andre kommuner?*
12. *Hva er viktigst for Orkland som næringskommune å markere seg på? Hvilke effekter vil det ha?*

Orkland er en stor næringskommune med et variert næringsliv. De største bedriftene er sentrert rundt Orkanger, men også i resten av kommunen er det mange næringsaktører innenfor flere bransjer.

Differensiert arbeidsgiveravgift

Et av de viktigste distriktpolitiske virkemidlene for å opprettholde og etablere næring i distriktene er den differensierte arbeidsgiveravgiften. I tillegg finnes flere støtteordninger, blant annet gjennom Innovasjon Norge. Å endre arbeidsgiveravgiftssonene vil kunne gi mange negative konsekvenser. En endring kan føre til sentralisering og avfolkning i distriktene. Endring av arbeidsgiveravgiften vil også sette press på tjenestetilbudet i den nye kommunen.

Ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift er omtalt i kommuneproposisjonen for 2022. Nytt virkeområde for distriktsrettet investeringsstøtte og ny ordning med differensiert arbeidsgiveravgift vil tre i kraft fra 1. januar 2022. Det vil si at det kan bli innført nye satser for arbeidsgiveravgift i de tidligere kommunene. Per i dag har tidligere Meldal 6,4 prosent, tidligere Snillfjord 6,4 prosent, tidligere Agdenes 10,6 prosent og tidligere Orkdal 14,1 prosent. Orkland kan få en felles arbeidsgiveravgift på 14,1 prosent for hele kommunen. Det vil utgjøre cirka 40 millioner kroner i ekstra kostnader for det private næringslivet. For det offentlige vil økningen bli på 26,5 millioner kroner.

Tilgang på arbeidskraft

Orkland har et variert næringsliv med prosessindustri, næringsmiddelindustri, bygg og anlegg, varehandel og ikke minst industri relatert til landbruk og landbruksutstyr. Det er viktig at næringslivet har god tilgang til arbeidskraft for å sikre videre utvikling.

I Orkland har vi videregående skoler både innenfor allmennfag og yrkesfag. I tillegg er Christian Thams fagskole tilknyttet høyere yrkesfaglig utdanning. Tilgang til utdanning i kommunen er god, spesielt med tanke på fagutdanningen. Christian Thams fagskole har for eksempel i dag cirka 250 elever. Næringslivet etterspør mer arbeidskraft med relevant fagutdanning.

Befolkningens utdanningsnivå

Statistikk til Trøndelag fylkeskommune viser at 33 prosent av befolkningen i Trøndelag har universitets- eller høyskoleutdanning. I Orkland viser tilsvarende tall at bare 20 prosent har tilsvarende utdanning.

Det blir viktig at kommunen arbeider for å få flere kompetansearbeidsplasser. Dette vil gi et bedre grunnlag for ytterligere utvikling av næringslivet i Orkland. Det vil også gi et større mangfold av arbeidsplasser. Det er pågående prosesser for å få etablert et innovasjonssenter i Orkland. En slik satsing vil kunne tiltrekke ny kompetanse, nye bedrifter og nye næringer til Orkland.

Pendlestrømmer

Orkland har nærhet til Trondheim med cirka 30 minutt kjørevei (4 mil) fra Orkanger sentrum. Trondheim er det største arbeidsmarkedet og har størst innpendling til Orkland. Tilgangen til arbeidsmarkedet i Trondheim er viktig.

Det er nå i overkant av 1 000 arbeidstakere som pendler fra Orkland til Trondheim. Det er motsatt cirka 500 som pendler fra Trondheim til Orkland kommune.

Størst på hytter i Trøndelag

Orkland er Trøndelags største hyttekommune med 4 527 hytter og fritidsboliger. Det gjør Orkland til den åttende største hyttekommunen i Norge. I tillegg har Orkland den nest største detaljomsetningen per innbygger i hele Trøndelag. Her ligger det potensial for ytterligere satsing og videreutvikling. I 2020 har detaljhandelen hatt meget god utvikling. Orkland som regionsenter og handelssenter har blitt styrket gjennom året.

Tilgang på næringsareal

Suksessfaktorene for å tiltrekke ny næring til Orkland er industritradisjonene, nærheten til Trondheim, kompetansen, ledige tomteareal og kommunal vilje til å skape nye arbeidsplasser.

Ytterligere nyetableringer med mange arbeidsplasser krever i tillegg sosial infrastruktur som skolekapasitet, kollektivtransport, nærhet til kulturelle og idrettslige tilbud, boligtilbud og forhold knyttet til helse og beredskap.

Premissene for å tiltrekke seg næringsaktører er ofte styrt av god beliggenhet for aktørenes behov for effektiv betjening av sitt marked. I de senere årene har vi i tillegg sett at fokuset på forhold som samfunnsmessig- og teknisk infrastruktur har blitt sterkere vektlagt i valget av etableringssted.

Orkland kommune var med i kampen om å tiltrekke seg batterifabrikk til Orkland, men ble ikke valgt. Kommunen kan likevel ha gode muligheter for fremtidige store etableringer. Det forutsetter at det er satt av nok relevant næringsareal.

Orkland kommune er en relativt fersk kommune hvor "blått møter grønt". Kommunens areal med god tilgang til sjø, sjøbasert næring og grønn omstilling kan gi nye konkurransefortrinn.

Kommunens arealdel som skal vedtas i 2022 blir viktig for å ha tilstrekkelig næringsareal både for eksisterende næringsliv og for ny industri. Det er "press" på næringsareal i tilknytting til Grønøra. Vi må utrede nye næringsområder for å ta unna framtidig etterspørsel etter næringsareal.

Næring og arbeidsplasser i hele Orkland

Deler av næringslivet i Orkland opplever at det er mer krevende og drive næringsvirksomhet i distrikt enn i tettsted/by. Utfordringene kan være tilgang på arbeidskompetanse, fraflytting, transporttilbud, avstander og verdi av næringsbygg. Næringslivet i distriktet trekker ofte fram næringsbygg som en utfordring. Bygg er kapitalkrevende og verdien av dem varierer stort etter beliggenhet.

Det kan være krevende å få finansiert næringsbygg i distriktene med private midler. Offentlige virkemidler fra stat/fylkeskommune og kommune til næringsbygg kan deles inn i to kategorier:

1. *Fylkeskommunal og statlig verktøykasse:*
Differensiert arbeidsgiveravgift, regionale distriktmidler, lavrisikolån fra Innovasjon Norge, innovasjonslån (anleggsmidler til bygg) og skattefunn med mer.
2. *Kommunal verktøykasse:*
Næringsfond, offentlig infrastruktur og ulike selskapstilknytninger med kommunalt eierskap.

Næringskommune nummer 1

I 2019 gjennomførte kommunen en bred innbyggerundersøkelse, Orklandstemmen, for å få mer informasjon om hva innbyggerne er opptatt av når det gjelder ny kommunen. Over 60 prosent av de spurte mente at den nye kommunen bør markere seg som en næringskommune.

De fleste kommunene som ønsker å øke sin attraktivitet har fokus på (*kilde: Telemarksforskning*):

- Tilgjengelige og attraktive tomter til bolig.
- Tilgjengelige og attraktive arealer til næring.
- Sentrumsutvikling og skape attraktivitet for bolig, næring, kultur og besøk.
- Styrke handel, reiselivsaktiviteter og kultur for å være et interessant besøks- og bosted.
- Næringsvennlige kommuner for industribedriftene.
- Forankra felles ambisjoner i hver enkelt kommune.
- Samarbeid mellom kommunene.
- Styrke universitet og være et attraktivt studiested.

Å ha et mål om å være næringskommune nr. 1 forplikter og krever kontinuerlig fokus, smidighet og god samhandling.

Utfordringsbildet for klima, miljø og biologisk mangfold

1. Hvordan kan vi balansere målet om å være næringskommune nummer 1 og samtidig ivareta FNs bærekraftsmål og internasjonale forpliktelser gjennom Parisavtalen?
2. Orkland har, på grunn av stor industriaktivitet, totalt tre ganger større CO²-utslipp per innbygger enn resten av Trøndelag. Hvordan kan vi påvirke bedriftene og næringslivet i kommunen til å tenke mer på klima og miljø i sitt arbeid?
3. Hvordan skal vi klare å øke andelen grønn industri i kommunen?
4. Hvordan ivaretar vi miljø- og klimaaspektet ved egne anskaffelser for anleggs- og byggeprosjekter både i anleggs- og driftsfasen?
5. Hvordan skal vi få statlige myndigheter til å ta ansvaret for miljøutfordringene fra gruvevirksomheten på Løkken Verk som representerer et stort miljø og sikkerhetsproblem?
6. Hvordan tilpasse seg EU sitt taksonomi-regelverk? Ny lov om bærekraftig finansiering er ute på høring og vil bli gjeldende fra 2022.
7. Hvordan kan vi innarbeide bærekraftbegrepet i kommuneorganisasjonen, og finne gode verktøy for å måle graden av måloppnåelse av bærekraft?

Global oppvarming og tap av biologisk mangfold er blant de største utfordringene som samfunnet står overfor i dag. Konsekvensene av klimaendringene merkes allerede med mer ekstremvær, flom og tørke. Dette er klimautfordringer som også Orkland må være forberedt på.

Internasjonale forpliktelser

Gjennom Parisavtalen har Norge forpliktet seg til å bidra til å holde den globale oppvarmingen godt under to grader sammenlignet med førindustriell tid. Norges klimaforpliktelser er vedtatt gjennom en egen klimalov, der lavutslippssamfunnet er beskrevet. Klimaloven har mål om at utslippene av klimagasser i 2030 skal være minst 50, helst 55 prosent lavere enn i 1990. I 2050 må utslippene av CO₂ være null. Orkland må ta eierskap til de nasjonale og internasjonale målene, og finne ut hvordan vi skal operasjonalisere dem lokalt.

Sirkulærøkonomi

Gjennom Thamsklyngen er Orkland kommune bidragsyter for å styrke sirkulærøkonomiske prosjekter hvor verdikjeder kobles sammen for å få til samordnet innovasjonskraft. Innovasjonen skjer gjennom samspill og samarbeid. Via nye forretningsmodeller skal man øke verdiskapning og lønnsomhet, tiltrekke investeringer og nyetableringer i regionen.

FNs bærekraftsmål innarbeides

Orkland kommune er næringskommune nummer 1 i Trøndelag. Kommunen har mye industri der flere av bedriftene er kraftkrevende. Vi har energiproduksjon basert på både vann og vind. Orkland kommune har et sterkt fokus på det grønne skiftet. FNs bærekraftsmål er integrert i kommuneplanens samfunnsdel.

Miljøfyrtårn

Til sammen 44 offentlige og private aktører i Orkland er Miljøfyrtårn-sertifisert. Dette er Norges mest brukte sertifikat for virksomheter som vil dokumentere sin miljøinnsats og vise samfunnsansvar. Orkland kommune bidrar aktivt for at flere bedrifter skal sertifiseres. Sertifiseringen har også blitt et konkurransefortrinn, i tillegg til miljøgevinst og økonomiske gevinster. Ordningen er godkjent av myndighetene ved offentlige innkjøp, og godkjent som miljødokumentasjon i anbudskonkurranser. En bevisst satsing på Miljøfyrtårnsertifisering styrker næringslivets konkurranseevne.

Gjenbruk og miljøvennlige løsninger

Kommunen har satt søkelyset på gjenbruk, også innen egen drift. Gjenbruk av kontormøbler og utstyr ble bevisst gjennomført i kommunesammenslåingen. Vi setter krav til miljøvennlige og holdbare materialer ved ombygging eller bygging av nye kommunale bygg. Ved offentlige anskaffelser er vi opptatt av å stille krav om miljøvennlige løsninger. Ved anskaffelse av kommunale tjenestebiler var det et krav at minimum 2/3-deler av bilparken skulle være el-biler. Dette er fulgt opp med god måloppnåelse.

Banebrytende energiløsninger

Folkehelsesenteret med Orklandbadet er et internasjonalt banebrytende prosjekt, hvor smarte energiløsninger er valgt. Vi ser også at næringslivet er opptatt av det samme og tar ansvar. Når Norsk Kylling åpner sin nye næringsmiddelfabrikk på Orkanger høsten 2021, vil dette også være med bruk av banebrytende bærekraftige energikilder.

Gruveforurensning

Gruvene på Løkken Verk har etterlatt seg store miljøutfordringer. I produksjonsområdet i det gamle gruveområdet står en rekke såkalte herreløse bygninger og anlegg til nedfalls. De må kunne karakteriseres som både et miljø- og sikkerhetsproblem. I flere år har det vært avrenning av forurenset gruvevann til vann og bekker, og videre til hovedvassdraget Orkla. Til tross for avbøtende tiltak de senere år, må dette følges nøye. Orkla er en nasjonal lakseelv hvor både atlanterhavslaks og sjøørret lever.

Naturmangfold

En rekke arter og naturtyper er truet av utrydning, delvis som følge av klimaendringene, men også som følge av nedbygging av arealer med viktig natur. I Orkland jobbes det både med å bekjempe svartelistede plantearter og å legge forholdene bedre til rette for truede arter. Et arbeid i regi av Orkla vannområde er igangsatt for å bedre gyteforholdene for sjøørreten i Orklavassdraget.

Det er nødvendig med kunnskapsbaserte valg i forhold til klima, miljø og biologisk mangfold som gjør at Orkland videreutvikles som en bærekraftig, klima- og miljøvennlig, mangfoldig og attraktiv kommune.

Utfordringsbildet for utenforskap

1. Hvordan skal vi jobbe for å hindre utenforskap?

For mange står i utkanten eller utenfor fellesskapet

De fleste som bor og lever i Orkland har trygge og gode liv. Likevel er det for mange også i vår kommune som av forskjellige årsaker står i utkanten av, eller utenfor fellesskapet. Utenforskap defineres og kategoriseres som følger:

Enkeltmennesker eller grupper av mennesker står utenfor samfunnet, på siden av fellesskapet, for eksempel der de ikke deltar i arbeidsliv eller tar utdanning, eller mennesker som mangler språklig eller kulturell tilknytning til samfunnet ellers. Det er altså enkeltmennesker som ikke opplever tilhørighet. Dette gir fire kategorier utenforskap: utenforskap i skole, utenforskap i arbeidslivet, sosialt utenforskap og økonomisk utenforskap.

Viktige årsaker til utenforskap er psykiske helseproblemer, ensomhet, rus- og alkoholproblemer, fattigdom, manglende inkludering, omsorgssvikt, frafall i videregående opplæring, langvarig sykefravær, nedsatt funksjonsevne, mobbing og arbeidsledighet. Utenforskap kan ramme alle aldergrupper. Prisen for utenforskap er høy, både for den enkelte og samfunnet.

Årsakssammenhengene er ofte sammensatte.

Vi kjenner hvilke faktorer som motvirker utenforskap, for eksempel trygg relasjon til en voksen i barnehagene eller skolen, tidlig identifisering og intervensjoner i familier med barn i risikogrupper. Vi kjenner også faktorene som hindrer oss i å lykkes: mangel på tidlig innsats, svak samhandling, gode tiltak som implementeres for dårlig, motstridende styringssignaler og profesjonskamper.

Høy andel uføre i Orkland

Utfordringsbildet for Orkland viser at vi har høy andel unge uføre og vi har lavere gjennomføringsgrad for videregående opplæring enn landssnittet. Som alle andre kommuner har Orkland utfordringer med mobbeproblematikk. Utfordringen var til stede i alle de fire kommunene som ble til Orkland kommune fra 2020, og det er iverksatt tiltak for å motvirke denne trenden. Vi har tillit til at noen av tiltakene vil virke, men tilnærmingen til denne utfordringen bærer preg av manglende evaluering samordning og koordinering. Det er behov for å iverksette mer målrettet innsats. Kommunen har besluttet å iverksette et program mot utenforskap. Dette er et langsiktig, koordinert og målrettet, tverrfaglig og helhetlig arbeid rettet mot ulike typer utenforskap.

Ikke nok å tenke bare kommunale tjenester

Fire mål er viktige i planlegging av sosialt bærekraftige lokalsamfunn:

- innbyggerne har god tillit til samfunnet og hverandre
- innbyggerne har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø
- innbyggerne føler at de hører til
- Innbyggerne opplever trygghet

Vi som kommune er i en fase der noen sentrale føringer også vil påvirke arbeidet vårt med utenforskap i definerte risikogrupper. Eksempel på dette er barnevernsreformen, rusreformen, kompetanseløftet for inkluderende praksis i skoler og barnehager og revidering av veilederen Sammen mot mestring. Når slike føringer er i bevegelse har fagmiljøene en tendens til å få skylapper, vi har nok med å fokusere på endringer som angår våre tjenester. Vi kan fort miste den helhetlige forståelsen som skulle vært den røde tråden gjennom all tjenesteutvikling.

For å føre oss i retning av et mer bærekraftig samfunn må vi som samfunnsbygger jobbe på lag med både frivillighet, næringsliv og innbyggere for å skape felles forståelse for hvem som er i risikogrupperne og hvordan vi kan jobbe med dette. Et viktig begrep for oss er robuste barn. Det krever særlig oppmerksomhet på barn og familier, eller grupper med «oppnopning» av risikofaktorer. Det krever kompetanse og at vi måler om det vi gjør virker.

Kommunen skal ikke leve sitt eget liv og drive sine tjenester isolert fra omverdenen. Vi må samskape med innbyggerne i Orkland, få de frivillige organisasjonene på banen og mobilisere nabolag til å ta ansvar for hverandre i større grad.

Orkland har alle forutsetninger for å lykkes med å hindre utenforskap og vi ønsker å løfte denne problemstillingen.

Utfordringsbildet for samfunnssikkerhet og beredskap

1. *Hvor lenge må vi leve i en beredskapssituasjon knyttet til korona-pandemien? Hvordan balanser vi dette med «normal» drift?*
2. *Hvilke andre scenarioer må vi være forberedt på?*
3. *Hvordan får vi implementert den helhetlig ROS-analyse med fokus på:*
 - a. *Hva frykter vi kan skje?*
 - b. *Hva gjøres for å unngå at det skjer?*
 - c. *Hva gjøres hvis det skjer?*

Pandemi

Den pågående pandemien påvirker fortsatt samfunnet og innbyggerne på en inngripende måte. Dette gjelder både internasjonalt, nasjonalt og lokalt. En pandemi som har snudd opp-ned på store deler av det samfunnet. Hensyn til mulig smitte er for tiden den nye normalen i kommunal tjenesteproduksjon. Smittevern og risikoen for nye utbrudd vil fortsatt prege Orkland og Norge i lengre tid. Lokalt har en vært spart for de mest dramatiske konsekvensene, men også her har det vært nedstengninger og begrensninger som har påvirket oss alle. Det å bli utsatt for smitterisiko og bli satt i karantene er noe innbyggerne er blitt nødt til å forholde seg. Arbeidet med å håndtere lokale smitteutbrudd vil pågå også fremover en tid. Utfordringen henger nøye sammen med tidshorisonten for når de fleste innbyggerne er vaksinert.

ROS-analyse

Ny helhetlig ROS-analyse for Orkland har analysert et titalls scenarier innen samfunnssikkerhet og beredskap. Analysen har synliggjort noe av det som kan skje i kommunen. Et femtitalls tiltak er foreslått, med mål om å redusere risikoen for at en hendelse oppstår og for å minimalisere konsekvensene av en hendelse som er skjedd. Fremover må de ulike forslagene til tiltak i analysen kvalitetssikres og gjennomføres. Kommunen øver jevnlig på hendelser vi kan påregne. Øvelsene gjennomføres som mindre "papirøvelser" eller fullskalaøvelser. Det gjennomføres også jevnlig øvelser i regi av Statsforvalteren på forskjellige scenarier. Risikoanalyser og beredskapsplaner oppdateres fortløpende.

Psykososialt kriseteam

Kommunens psykososiale kriseteam er et viktig tilbud til personer og grupper av personer i krise. Teamet er en del av kommunens beredskap og er opprettet for å gi omsorg og støtte i den første tiden etter at en ulykke, krise, eller katastrofe har oppstått. Dette er et viktig arbeid.

Utfordringsbildet for bosetting av flyktninger

1. Hvordan tilpasse tjenestetilbudet til fallende prognoser for bosetting?

Hvert år sender Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMDI) anmodninger om bosetting av flyktninger som får oppholdstillatelse i Norge til kommunene. Anmodningene baserer seg på beregnet behov for bosetting fastsatt av et nasjonalt utvalg for mottak og bosetting. I 2020 ble kommunene bedt om å bosette 5 120 flyktninger. Orkland kommune ble bedt om å bosette 18 personer. I sommer ble behovet nedjustert til 3 600 personer, og anmodningen til Orkland ble korrigert til elleve. Det endelige bosettingsantallet i 2020 ble til slutt seks flyktninger. Innen andre kvartal i 2021 har Orkland bosatt seks flyktninger.

Antallet bosettinger er dermed kraftig redusert fra cirka 60 bosatte og familiegjenforente i tidligere Orkdal kommune alene.

Kommunen får integreringsmidler de første fem årene etter bosetting. Disse midlene er brukt til å bygge opp tjenesteapparatet i flere av kommunens tjenester for å ta imot flyktninger. På grunn av det reduserte mottaket, og dermed reduserte inntekter, må flere tjenester redusere tjenestetilbudet.

Bortfallet av inntekter er cirka 30 millioner mellom 2019-nivået og beregnet nivå for 2024.

Utfordringsbildet for oppvekst

Barnehage og skole:

- Hvordan beholde og øke kvaliteten i barnehage og skole for å forhindre utenforskap når barne- og elevtall (og dermed økonomien) er synkende?
- Hvordan ivareta de ansatte og arbeidsmiljøet i barnehagene og skolene i krevende nedbemanningsprosesser?
- Hvordan beholde riktig og god fagkompetanse i skoler og barnehager som nedbemanner?

Tverrfaglige tjenester:

- Hvordan vil ny barnevernsreform påvirke de kommunale tjenestene?
- Hvordan møter vi nasjonal forventning om å være tett på og gi barn hjelp der de er, jf. kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderende praksis og barnevernsreformen?
- Hvordan forbereder vi oss på ettervirkningene pandemien får på barn og unge?
- Hva gjør Orkland kommune hvis følgejordmortjenesten faller bort?
- Hvordan tilpasse tjenestetilbudet til synkende andel av flyktninger?
- Hvordan få til en god samhandling om integreringsarbeid mellom kommunale tjenester?

Barnehage og skole

Barnehage

For å kunne si noe om kapasitetsbehov innenfor barnehageområdet benyttes SSB sine prognoser, samt informasjon som innhentes fra helsestasjonen. Denne innsamlingen av data viser at behovet for barnehageplasser vil gå betydelig ned i handlingsplanperioden og i årene framover. Våren 2021 er det 892 barn i barnehagene. Disse barna utgjør 849 barnehageplasser til sammen. Prognosene tilsier at kapasitetsbehovet for våren 2025 vil være 821 plasser. Dette er en nedgang på 71 barnehageplasser.

Innhentede tall fra helsestasjonene viser følgende fordeling av årskull i målgruppen (tallene for 2019-modeller og tidligere er ikke justert for til- og fraflytting):

	2021 modeller prognose	2020 modeller	2019 modeller	2018 modeller	2017 modeller	2016 modeller
Orkland - SSB prognose	156	158	142	168	184	179
Orkdal	105	110	114	109	126	118
Meldal	27	32	27	41	35	40
Agdenes	12	7	6	17	20	17
Snillfjord	3	2	2	4	4	5
	147	151	149	171	185	180

Rullerende opptak

I Orkland kommune praktiseres rullerende opptak. Med utgangspunkt i at antall barn i målgruppen har gjennomsnittlig oppholdstid på 96 prosent og at 96,4 prosent av barn i alderen null til to år og 98 prosent av barn i alderen tre til fem år er i barnehage, er kapasitetsetterspørselen slik:

	Vår	Høst
2022	868	780
2023	851	761
2024	832	750
2025	821	755

Tabellen viser at det er store variasjoner i kapasitetsetterspørrel i barnehagene vår og høst. Bemanning er beregnet ut fra et gjennomsnitt.

Skole

Antall elever i grunnskolen nådde en topp i skoleåret 2020/2021, deretter synker elevtallet frem mot 2030. Hvis en tar utgangspunkt i tall rapportert 1. oktober vil en fra 2020 til 2025 ha en nedgang på 225 elever i de kommunale skolene. Det er da ikke justert for tilflyttere, men forventet elevtall fra høsten 2021 er lagt inn for alle trinn.

Oppsummert utvikling fra 2020 til 2025 ved den enkelte skole:

- Aa skole har en utfordring med at det i 2022 - 2023 bare vil være tre elever ved ungdomstrinnet.
- Både Lysheim og Lensvik skole har svakt synkende elevtall.
- Meldal barne- og ungdomsskole er stabil i hele handlingsplanperioden.
- Evjen skole har synkende elevtall, en nedgang på cirka 30 elever.
- Gjølme skole har synkende elevtall, en nedgang på cirka 30 elever.
- Grøtte skole har sterkt synkende elevtall, en nedgang med cirka 90 elever.
- Orkanger barneskole har synkende elevtall, en nedgang med cirka 40 elever.
- Orkanger ungdomsskole har fram til 2023 en økning på cirka 60 elever, før elevtallet synker og igjen er på nivå med tidligere år, med cirka 245 elever.
- Årlivoll skole har en liten nedgang på i overkant av 10 elever.
- Løkken Verk Montessoriskole har en nedgang på 20 elever.

Det vil være et press på tilbudet ved Orkanger ungdomsskole noen år fremover, før elevtallet igjen går ned og legger seg på nivå med tidligere år. Orkanger ungdomsskole vil i disse årene ha store plassutfordringer, noe som er spilt inn i skolebruksplanen. Ved Aa skole blir det kun tre elever på ungdomstrinnet skoleåret 2022 - 2023. Samtidig er det elevtallsnedgang ved Grøtte skole. Orkanger barneskole skal redusere elevtall, men har utfordringer med å oppfylle krav til universell utforming. Derfor er det i skolebruksplanen spilt inn behov for å ta i bruk areal i tidligere svømmehall.

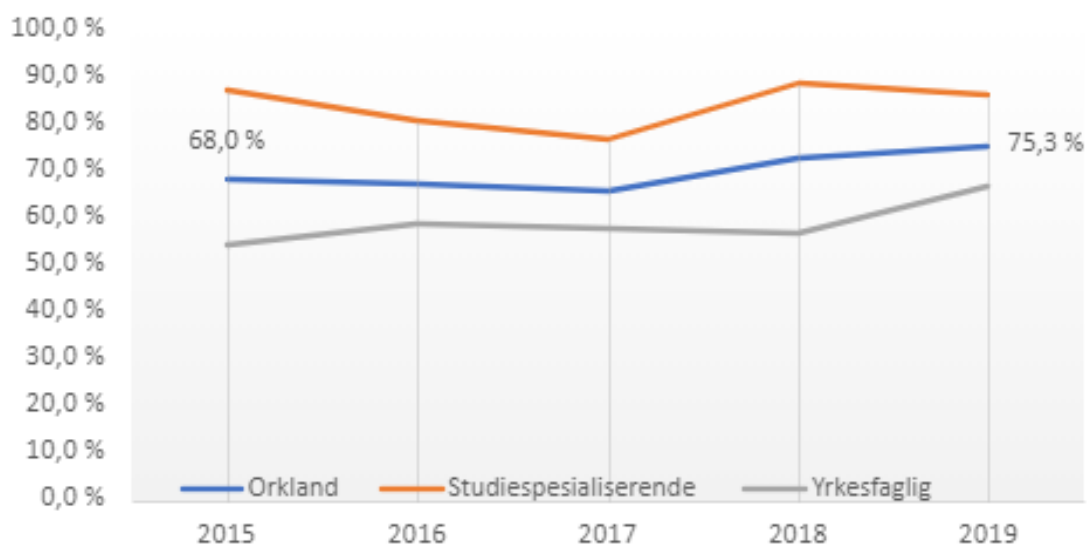
Resultater - gjennomføring videregående opplæring

Utviklingen fra 2015 - 2019 år for Orklandkommunene viser at det er en større andel elever som fullfører videregående opplæring i løpet av 5 år. I 2015 var andelen 68 prosent, mens i 2019 var andelen 75,3 prosent.

Det er en større andel, 86,2 prosent, som fullfører videregående opplæring i studiespesialiserende utdanningsprogrammer, mens 66,9 prosent av elevene på yrkesfaglige utdanningsprogrammer fullfører i løpet av 5 år.

Det har nylig kommet oppdaterte nasjonale tall. De viser at totalt 79,6 prosent fullfører videregående opplæring på landsbasis. Tallene for studiespesialisering og yrkesfag er hhv 89,1 prosent og 68,3 prosent. Dette viser at Orkland kommune ligger under landsgjennomsnittet i gjennomføringsgrad for begge studieretninger. De siste tallene for Orkland kommune er ennå ikke klar (juni 2021).

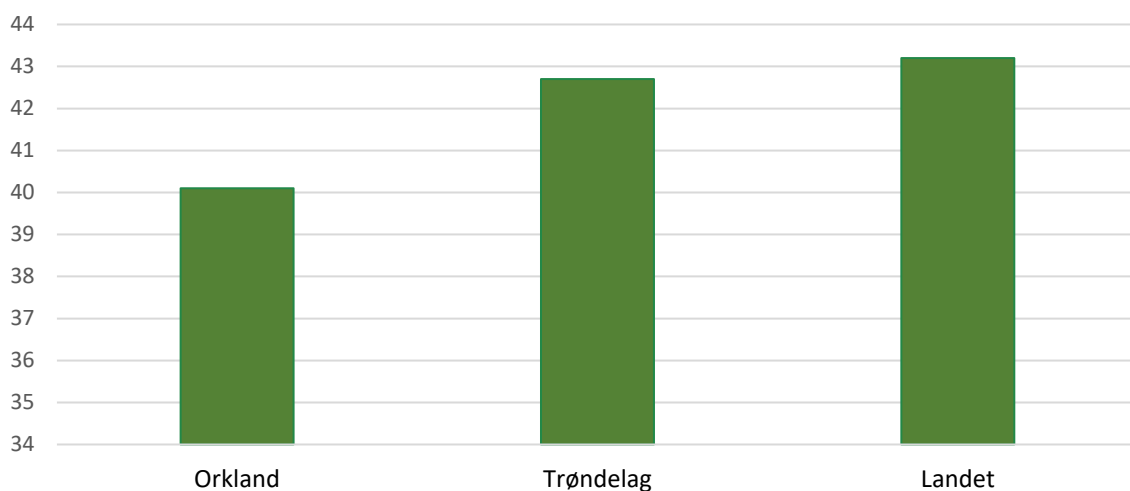
Fullført i løpet av 5 år

Resultater - grunnskolepoeng

Grunnskolepoeng er en samlet poengsum beregnet ut fra alle standpunkt- og eksamenskarakterene på vitnemål, og danner grunnlag for opptak til videregående skole:

Grunnskolepoeng 2019-2020

Resultater - eksamen

Det ble ikke gjennomført eksamen i verken 2020 eller 2021. De siste tallene er derfor fra 2019:

2019	Meldal	Orkdal	Agdenes	Snillfjord	Trøndelag	Landet
Engelsk skriftlig	:	3,3	3,5	3,2	3,7	3,7
Matematikk skriftlig	3,8	3,8	:	:	3,6	3,6
Norsk hovedmål skriftlig	:	3,5	:	:	3,4	3,4
Engelsk muntlig	4,8	:	5,0	:	4,5	4,6
Matematikk muntlig	3,9	4,2	*	3,8	4,2	4,2
Norsk muntlig	:	4,5	*	4,6	4,5	4,5

Hvordan beholde og øke kvaliteten på tilbudet

Ifølge prognosene skal både barne- og elevtallet gå ned i den neste perioden. Dette reduserer budsjettetrammen.

Reduserte budsjettetrammer vil bety færre ansatte i både skoler og barnehager. Selv om det ikke er en direkte sammenheng mellom antall ansatte og kvalitet i skoler og barnehage, vil det få en betydning for tilbudet som gis. Spesielt gjelder det for hvordan vi greier å ivareta kvaliteten på den tidlige innsatsen vi vet er så viktig for å forhindre utenforskap.

Rullerende opptak

Den store variasjonen i barnetall vår og høst gjør det utfordrende for barnehagene. Til tross for at prognosene viser redusert kapasitetsbehov i barnehage, må det ses i sammenheng med bemanningsnorm og tilpasninger for å ivareta rullerende opptak. Det krever en god og fleksibel bemanning utover grunnbemanning i alle barnehager. Det er tidligere vurdert å etablere opptaksbarnehager, men dette er noe barnehagene fraråder fordi det vil gå utover kvaliteten på tilbudet. Barna bør få tilvenning i den barnehagen de er tenkt å gå i, og tilvenning må skje med trygge, kompetente voksne som har tid og kapasitet til hver enkelt.

Tidlig innsats for å forhindre utenforskap

Orkland kommune har som mål å prioritere forebygging gjennom tidlig innsats og tverrfaglig samhandling innen helse-, oppvekst- og familietjenestene. Søkelys på bekymringsfullt elevfravær og kvalitet på opplæring for å unngå at elever faller fra i videregående skole er et overordnet mål. Per nå fullfører 75 prosent av elevene i Orkland kommune videregående opplæring. Kommunen har som mål å heve fullføringsgraden.

Tidlig innsats lønner seg. Jo tidligere hjelpetiltak settes inn, desto større effekt har tiltakene. Det betyr at det vil lønne seg å bruke ressurser på små barn som trenger det, for å unngå at vi får store samfunnsøkonomiske kostnader på sikt. Det vil være avgjørende for hvor godt vi lykkes med det forebyggende arbeidet at barnehagene har ressurser til å styrke det ordinære tilbudet når barn trenger det.

Skolene er pålagt å sette inn intensiv lese- og skriveopplæring til barn som trenger det. Å tilby intensiv opplæring i den ordinære opplæringa vil forhindre at flere elever trenger spesialundervisning og faller utenfor. Intensiv opplæring krever bemanning utover minstenorm. Skolene har allerede i dag utfordringer med å tilby intensiv opplæring på grunn av stramme økonomiske rammer.

For å forhindre utenforskap er tverrfaglig samarbeid viktig. Skoler og barnehager må samarbeide med både hjem og hjelpetjenester til det beste for det enkelte barnet som trenger hjelp. Tverrfaglig samarbeid er riktig og viktig, samtidig som det også er ressurskrevende i form av individuell oppfølging i hverdagen, møter og dokumentering.

Det vil i løpet av handlingsplanperioden bli nødvendig å se på både barnehage- og skolestruktur i sammenheng med demografiutvikling for at enhetene skal ha en forsvarlig økonomi. Det kan være behov for å se på kretsgrenser for å finne smidige løsninger for skolene, slik at en får utnyttet kapasitet på best mulig måte.

Ivaretagelse av de ansatte og arbeidsmiljøet i krevende nedbemanningsprosesser

Våren 2020 og 2021 har vi hatt nedbemanningsprosesser i flere barnehager og skoler. Dette er en tøff prosess for både ledere og de ansatte som fører til mye usikkerhet. Det prioriteres å kjøre prosessen så komprimert som mulig for å avklare situasjonen raskt for alle involverte. Samtidig vet vi at det er mange enheter som kommer til å måtte nedbemanne i flere år framover. Ansatte på enkelte enheter uttrykker stor usikkerhet for egen jobbsituasjon og livssituasjon. Enheter med store budsjettreduksjoner ser tendens til økt sykefravær.

Beholde og rekruttere god kompetanse

I en situasjon der vi nedbemanner barnehager og skoler vil det være krevende å beholde og rekruttere den kompetansen vi trenger. Enheter som nedbemanner, har kompetanse som viktigste utvalgsriterium. Likevel vil noen av disse enhetene oppleve å miste kompetanse de trenger. Samtidig vil en stadig overtallighet forhindre at enheter kan lyse ut faste stillinger og dermed rekruttere den kompetansen de trenger. Situasjonen med overtallighet kan gjøre Orkland kommune mindre attraktiv som arbeidsgiver, og føre til at enkelte ansatte søker nye jobber.

Barne- og familietjenesten

Ny barnevernsreform

Som følge av den nye barnevernsreformen som trer i kraft fra 1. januar 2022 overtar kommunen det økonomiske og faglige ansvaret for fosterhjem. Den kommunale egenandelen for institusjonsplasser øker til over det dobbelte. På kort sikt vil det derfor ha stor økonomisk betydning at kommunen greier å forebygge plasseringer i fosterhjem og institusjoner. De økonomiske virkningene av reformen for Orkland kommune er ikke klare. Det er varslet at dette kommer i statsbudsjettet i oktober 2021.

I forlengelsen av barnevernsreformen må kommunen vurdere om fosterhjemsveilederstillingen som Statsforvalteren har finansiert så langt skal sikres videre. Denne stillingen bidrar til å hindre utilsiktede flyttinger fra fosterhjem.

Nasjonal forventning om å være tett på og gi barn hjelp der de er, jf. kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderende praksis og barnevernsreformen.

Barnevernsreformen blir også kalt en oppvekstreform, da den ikke bare involverer barnevernstjenesten, men alle tjenester for barn og unge. Samtidig skal vi gjennomføre et nasjonalt kompetanseløft for spesialpedagogikk og inkluderende praksis.

Intensjonen med både barnevernsreform og kompetanseløftet er å gi barn og unge tidligst mulig hjelp der de er. Dette vil derfor kreve mer av både barnevernstjenesten og pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), samt øvrige tjenester når det gjelder tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid. Per nå har PPT ventelister både på individ- og systemnivå, og er ikke dimensjonert for sterkere nærhet til skoler og barnehager. Barnverntjenesten ligger under bemanningsnormen i Trøndelag fylke målt i antall fagstillinger per 1 000 innbyggere. Underbemanninga må vurderes opp mot gjennomføringa av barnevernsreformen og innføringa av ny barnevernlov med større krav til kvalitet og forvaltningspraksis. Barnevernstjenesten i Orkland kommune mottar ikke flere bekymringsmeldinger enn tidligere, men til gjengjeld har familiesenteret en sterk økning i antall henvendelser. Dette er en ønsket utvikling, jf. tidlig innsats og lavterskeltilbud. Samtidig er kapasiteten til familiesenteret allerede utfordret.

Ettervirkningene etter pandemien

Alle i barne- og familietjenesten, men spesielt helsestasjon og skolehelsetjenesten og familiesenteret, må være forberedt på ettervirkningene av pandemien og økt antall barn og unge med psykiske vansker. Dette er de virkelige virkningene av de strenge smitteverntiltakene som har blitt innført på barn og unge. Som en følge av dette vil vi få press på lavterskeltilbudene, men også den kurative/behandlende delen av dette. Orkland kommune må derfor ha stort fokus på barn og unges psykiske helse.

Følgejordmortjeneste

St. Olavs har meddelt at følgejordmortjenesten kan bli lagt ned fra 1. September 2021. Hvordan skal vi ivareta et godt og trygt tjenestetilbud til fødende kvinner i Orkland hvis følgetjenesten bli nedlagt? Det er innledet et regionalt samarbeid om dette i regionrådet Trøndelag sør-vest.

Enheten Integring

Tilpasse tjenestetilbudet til fallende andel av flyktninger

Orkland kommune sin målsetting er å ta imot cirka 25 flyktninger per år framover, men i 2020 og 2021 har det kommet langt færre enn det som er forespurt. Totalt sett vil andel flyktninger i Orkland kommune reduseres kraftig de neste årene.

År	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Norskkurs	90	59	49	40
Grunnskole	32	43	44	30
Sum	122	102	93	70

Det betyr reduserte statstilskudd og en endring av tjenestetilbud, for tjenestetilbudet må tilpasses antall flyktninger og de inntektene vi kan forvente å få. I inneværende år har enheten integrering nedbemannet med totalt 4,7 stillinger, mens strukturen er foreløpig opprettholdt. Det er igangsatt en utredning som ser på ulike modeller for hvordan vi kan organisere tilbudet. Dette arbeidet ferdigstilles innen september 2021.

God samhandling om integreringsarbeid mellom kommunale tjenester

Å få til god integrering av innvandrere forebygger utenforskap. Ny integreringslov stiller nye krav til kommunale tjenester og forsvarlighetskrav innføres. Flere kommunale tjenester må samhandle for god integrering både på grunn av ny integreringslov, men også fordi enheten integrering reduseres. For skoler og barnehager handler det også her om tidlig innsats og godt tverrfaglig samarbeid. Forventninger må avklares og oppgaver fordeles på ulike tjenester gjennom utarbeidelse av nye prosedyrer i en egen integreringsplan.

Utfordringsbildet for helse og mestring

1. *Hvordan sikre en økende andel eldre befolkning gode tjenester når statlige inntekter reduseres som følge av lav befolkningsvekst?*
2. *Hvordan sikrer vi finansiering av tilbud for ressurskrevende brukere?*
3. *Hvordan håndterer vi uforutsette utgifter i budsjettet?*
4. *Hvordan utnytter vi dekningsgraden i institusjon/bolig med heldøgns omsorg i vår nye kommune?*
5. *Hvordan forholder vi oss til ulikhetene i dekningsgrad?*
6. *Orkland har en høy andel unge uføre. Hva kan vi gjøre med det?*
7. *Hvordan sikrer vi god rekruttering av personell med riktig kompetanse?*
8. *Hva skal til for at Orkland blir en attraktiv arbeidsgiver innen fagområdene?*
9. *Hva skal vi gjøre hvis vi ikke får rekruttert kompetent personell i deler av kommunen? Kan utfordringer med rekruttering påvirke hvilke tjenester som kan tilbys hvor?*
10. *Hva legger vi i at velferdsteknologi er en integrert del av tjenestetilbudet?*
11. *Hvordan bør vi fase inn ny tilknytningsform for fastlegene?*
12. *Hva legger vi i at vi skal bli en mer demensvennlig og aldersvennlig kommune?*
13. *Hvilke forventninger mener vi våre innbyggere skal ha til oss som tjenesteleverandør, når det gjelder både omfang og innhold i tjenestene?*

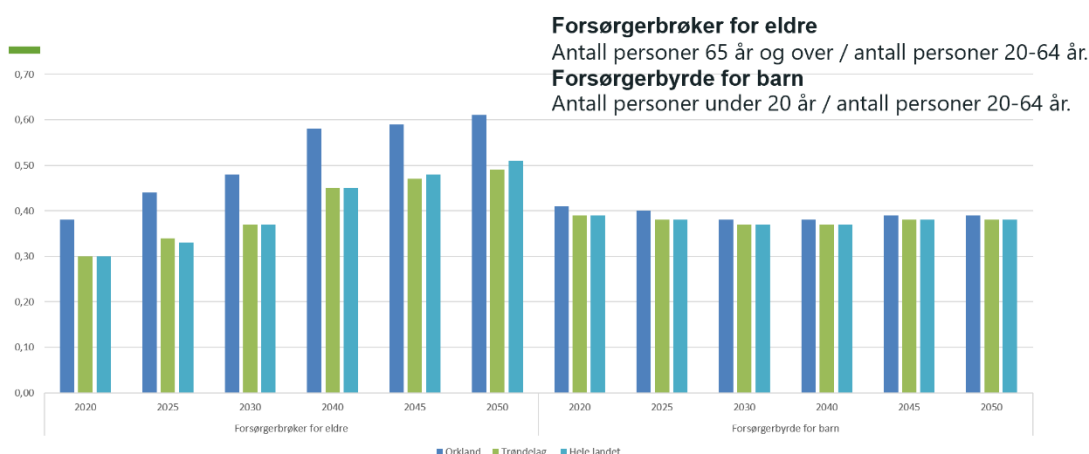
Demografi

Innbyggertallet i Orkland øker ikke like fort som i landet ellers, og samtidig blir befolkningen i Orkland eldre. Både antallet og andelen av innbyggere over 80 år doubles fram mot 2040, mens den totale befolkningen øker med bare 2,5 prosent i samme periode.

Gruppen 80 år og over er de som har mest behov for institusjonstjenester, omsorgsleiligheter, middagsombringning og andre hjemmebaserte tjenester.

Dette innebærer at kommunen får lavere andel av midler fra statsbudsjettet. Samtidig må kommunen bygge opp tjenester til de eldre. Kommunen utfordres derfor med tanke på hvordan tjenestene skal ytes og i hvilket omfang.

Forsørgerbyrde, Orkland, Trøndelag og landet

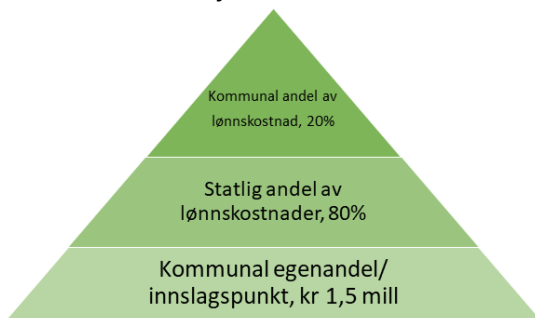

Håndtering av uforutsette kostnader

Orkland har et «sørge- for-ansvar» av helse- og omsorgstjenester for alle som oppholder seg i kommunen. Med slike tjenester forstås alle handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål.

Det er vanskelig å forutse behovet for helsetjenester kommende år når budsjettet vedtas, spesielt når det gjelder helse- og omsorgstjenester. I løpet av året kan det oppstå nye behov som følge av tilpassing av tjenester til ressurskrevende brukere eller ekstra behov i økonomisk sosialhjelp. Fra 2020 settes det av midler til en økonomisk buffer for å hjelpe enhetene å håndtere svingninger i drift. Størrelsen på denne reserven bør vurderes erfaringsmessig.

Ressurskrevende tjenester

Gjennom refusjonsordningen fra staten får kommunen refundert 80 prosent av direkte lønnskostnader over innslagspunktet på 1,5 millioner kroner per bruker. Ordningen gjelder for brukere under 67 år.

Våre utgifter til ressurskrevende brukere under 67 år har mer enn doblet seg i de siste årene. Det forventes også ytterligere økninger i årene som kommer:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Netto utgift	21.255	24.104	23.417	27.678	33.299	42.904	40.387	57.245

*Tall oppgitt i tusen

For brukere over 67 år er det ingen fast refusjonsordning for kommunene. Dette er brukere som mottar tjenester langt utover det som er ordinært tjenesteomfang, type en til en eller to til en oppfølging. I 2020 hadde Orkland tiltak med total kostnad på 11,4 millioner kroner per år for enkelte brukere. Dersom behovet hittil i 2021 fortsetter, vil denne brukergruppen ha en kostnad på cirka 32 millioner kroner inneværende år. Det er vanskelig å forutsi denne kostnaden både på kort og lang sikt.

Økonomisk sosialhjelp

Det er krevende å forutse nivået på økonomisk sosialhjelp. De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, eller har andre økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad. På grunn av koronasituasjonen er det sannsynlig at dette vil være en økt utfordring i 2022.

Dekningsgrad institusjonsplasser og omsorgsboliger med heldøgns omsorg

Tabellen under viser dekningsgrad (antall plasser/antall innbyggere over 80 år):

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Snillfjord omsorgssenter	0,53	0,46	0,46	0,45	0,44	0,42
Hamnahaugen	0,22	0,22	0,22	0,21	0,21	0,20
Meldal helsetun	0,29	0,29	0,26	0,34	0,33	0,32
Orkdal helsetun	0,19	0,17	0,17	0,17	0,16	0,16
Totalt	0,23	0,22	0,21	0,23	0,22	0,22

Plassene vi har i sykehjem og i bolig med heldøgns omsorg er ujevnt fordelt i kommunen. Tradisjonelt sett har kommunene blitt anbefalt en dekningsgrad på 25 prosent. Med økende andel eldre og mulighet for at flere kan bo i egen bolig, vil nok 25 prosent være litt i overkant av hva man kan planlegge for. Til sammenligning ligger andre nordiske land på en dekningsgrad på 15 prosent.

Som det framgår av tabellen vil fordeling av antall plasser ikke være optimal dersom vi skal lykkes med målsettingen om at alle innbyggere skal få plass i sitt nærområde. Hvis man legger til grunn forutsetningen om at innbyggerne kan motta tjenester i kortere tidsrom på annet enn nærsykehjemmet, og trekker fra antall korttidsplasser, vil forskjellen mellom Meldal og Orkdal helsetun fortsatt være stor, med en dekningsgrad på henholdsvis 24 og 13 prosent.

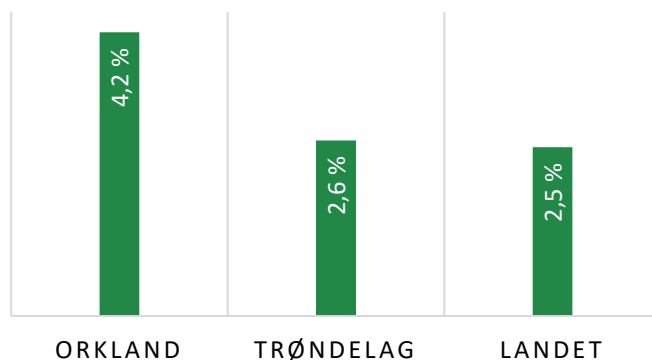
For Hamnahaugen omsorgssenter ser antall plasser isolert sett ut til å være godt dimensjonert, men utfordringen er at for stor andel av plassene er korttidsplasser. Korttidsplasser er mer kompetanse-krevende enn andre plasser og vi utfordres med tanke på tilgangen på sykepleiere. Tilgangen på sykepleiere utfordrer oss også når det gjelder hvilke tilbud som skal ytes hvor. Vi har allerede sett konsekvensene av dette ved Snillfjord omsorgssenter.

Rekruttering og kompetanse

Den generelle samfunnsutviklingen fører til større og endrede kompetansekrav til norske kommuner på grunn av større endringstakt, teknologisk utvikling og nye krav til kommunale tjenester.

Helse og mestring i Orkland har i tillegg rekrutteringsutfordringer for enkelte stillingsgrupper. Det er spesielt vanskelig å få rekruttert sykepleiere og vernepleiere ved noen av enhetene. Mangel på sykepleiere gjør det nødvendig å benytte vikarbyrå for å sikre forsvarlighet i tjenesten. Mangel på vernepleierkompetanse fører til midlertidig dispensasjon fra Statsforvalteren når det gjelder godkjenning av tvangsvedtak i bo- og miljøtjenesten. Noen av enhetene støter på store bemanningsutfordringer i forbindelse med ferieavvikling og erstatning av ansatte med høyere utdanning som går av med pensjon.

Andelen unge uføre

Statistikk fra Nav viser at 16 300 personer under 30 år mottok uføretrygd ved utgangen av mars i år. Dette er mer enn dobbelt så mange som for ti år siden. Den sterke veksten finner man i antallet som blir uføretrygdet når de er 18 år, hvor det er medfødte årsaker til at de får uføretrygd. Utfordringen for Orkland er at andelen unge uføre ligger høyere enn både fylkes- og landsnitt. Her må det altså være andre årsaksforhold som slår inn. Det å motta uføretrygd i ung alder fører til mange år utenfor yrkeslivet. Dette kan predikere utenforskap og evnen til å mestre eget liv. Det er satt i gang et prosjektprogram for å møte dette utfordringsbilde i Orkland.

Digitalisering for bedre tjenester

Ny teknologi innen pleie- og omsorg må tas i bruk for at kommunen skal kunne legge til rette for at innbyggerne skal kunne bo lengst mulig i egen bolig og mestre eget liv i størst mulig grad. Dette gjelder også for at kommunen skal klare å håndtere et økende antall eldre og store avstander i kommunen uten tilsvarende økning i antall ansatte.

I 2021 er Orkland med i prosjektet Trøndelagsløftet, som er etablert og finansiert av Statsforvalteren. Tilskuddet finansierer en koordinator med spisskompetanse på området. Det forventes at kommunene selv tar videre kostnader for utvikling av satsingen.

Forutsetninger for å lykkes med digitalisering for bedre tjenester innenfor helse- og mestringsområdet er blant annet godt utbygd bredbåndnett, enhetlig løsning for trygghetsalarmer, annen sensorteknologi og responsentertjeneste.

Hvis man skal lykkes med å implementere velferdsteknologi som en integrert del av tjenestene sies det at teknologien utgjør 10 prosent mens 90 prosent er knyttet til organisasjonsutvikling gjennom nye arbeidsmetoder og kompetanseheving. Kompetanseutvikling blir også viktig.

Helseplattformen

Helseplattformen AS eies av Helse Midt-Norge RHF og Trondheim kommune. Selskapet skal innføre ny, felles pasientjournal ved sykehus og kommuner i hele Midt-Norge. For første gang skal det etableres en felles løsning for kommune- og spesialisthelsetjeneste, fastleger og avtalespesialister. Journalen skal sette pasienten i sentrum på alle nivå i helsetjenesten.

Gjennom Helseplattformen er Midt-Norge regional utprøvningsarena for det nasjonale målbildet Én innbygger - én journal. Arbeidet som gjøres her er et mulig startpunkt for en felles nasjonal løsning for kommunal helse- og omsorgstjeneste. Alle kommuner i Midt-Norge er med i programmet gjennom opsjonsavtaler.

Løsningen gir en bedre pasientoppfølging, men samtidig flerdobles driftskostnadene til kommunene som tar i bruk Helseplattformen. Investeringskostnadene er engangskostnader og kommer i tillegg. Investeringskostnadene er fremdeles ukjente, og Helseplattformen ønsker en ny intern gjennomgang etter at første estimering viste et urealistisk høyt investeringsbehov.

Kommunestyret har vedtatt kjøp av Helseplattformen. Det er foreløpig knyttet en del usikkerhet til prosjektet. Dette er usikkerhet vi som kommune ikke styrer, men som administrasjonen kontinuerlig arbeider med å avklare.

Legetjenesten

Rekruttering av fastleger og en bærekraftig fastlegeordning har hatt nasjonal oppmerksomhet de siste årene. Flere og flere kommuner opplever at det har blitt mer krevende å rekruttere fastleger. Det er flere årsaker til dette. Demografisk, teknologisk og medisinsk utvikling, sammen med økte forventninger til hva helse- og omsorgstjenestene skal tilby har økt arbeidsmengden for den enkelte fastlegen. Samhandlingsreformen og håndteringen av utskrivningsklare pasienter har gitt kommunene et større pasientansvar, og er et eksempel på hva som gir økt arbeidspress for fastlegene.

Legetjenesten i de fire kommunene som gikk sammen til Orkland var ulikt organisert. Driftsformene har inntil videre blitt videreført som før, men i forbindelse med rekruttering av ny fastlege i fjor ble kommunen nødt til å endre driftsform for å gjøre stillingene tilstrekkelig attraktiv for å få kvalifiserte søkere. Flere fastleger skal gå av med pensjon i løpet av de neste årene. Erfaringen fra 2020 viser at rekrutteringen kan være utfordrende og kan kreve endringer av tilknytningsform for ledige fastlegehjemler. Målet er å få en stabil legetjeneste som oppleves som attraktiv, og som bidrar til bærekraftige tjenester i årene som kommer. Det er fullt mulig å ha flere tilknytningsformer i en og samme kommune, men dette vurderes ikke som hensiktsmessig.

Økende antall innbyggere med demenssykdom

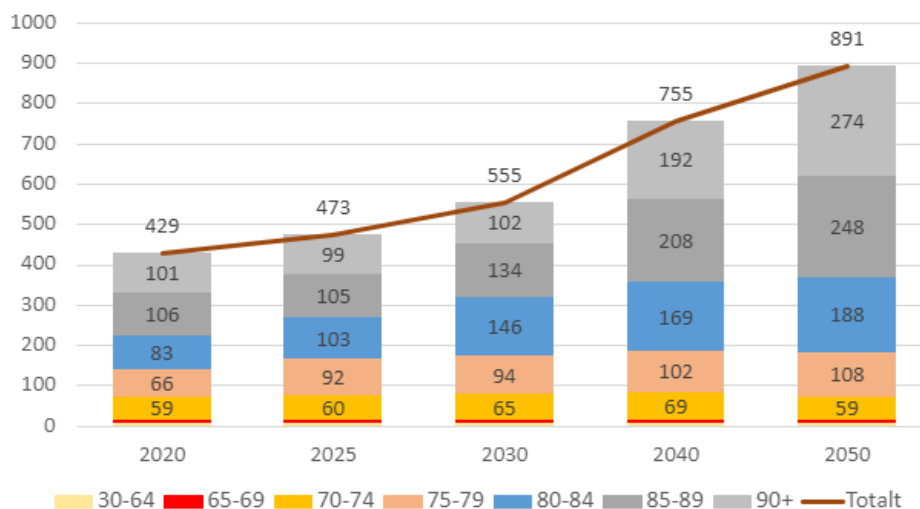
Kognitiv svikt og demens fører til økte krav til helse- og omsorgstjenestene. Med en befolkning som lever lenger, vil antallet som rammes øke. Dersom aldersspesifikk forekomst ikke forandrer seg, vil økningen i forventet levealder i Norge medføre at antallet personer med demens mer enn doubles fra 2015 til 2050. For å imøtekomme denne utfordringen er det behov for å skape et mer demensvennlig samfunn. Orkland inngikk avtale med Nasjonalforeningen for folkehelsen og har forpliktet seg til å sette inn ressurser til helsefremmende og forebyggende arbeid. Utfordringen er å sette planene i verk og skaffe seg kunnskap om demens, samt ha god oppfølging av personer med kognitiv svikt.

Stadig flere unge og fysisk spreke rammes av demens. Ofte er sykdomsbildet slik at det er behov for tilrettelagt bolig i institusjon med egen bemanning. Det utfordrer oss som kommune både når det gjelder ressurser og kompetanse.

Befolkningen i Orkland er eldre enn gjennomsnittet i Norge, og har derfor også en større andel med demenssykdom. Andelen med demens i Orkland var i 2020 2,35 prosent, mens andelen i Norge var 1,88 prosent.

Tabellen viser framskriving av antall med demens i Orkland kommune, fordelt på aldersgrupper:

Framskriving antall demente

Hverdagsrehabilitering

Hverdagsrehabilitering er knyttet til mestring av dagliglivets aktiviteter i brukerens hjem eller nærmiljø. Dette anses som et viktig verktøy for å bidra til at den enkelte innbygger får mulighet til å bo lengst mulig i egen bolig og mestre eget liv i størst mulig grad. Dette gjelder både den enkeltes målte funksjon og selve brukeropplevelsen. Det er svært gode erfaringer knyttet til denne arbeidsmetodikken og det er et ønske å videreutvikle denne arbeidsmetoden.

Serviceerklæring

Det er en viktig ambisjon at vi skal være best i møte mellom mennesker. Vi erkjenner at vi har tilfeller der vi kunne vært bedre i kommunikasjon og forventningsavklaring. Derfor ble det høsten 2020 gjennomført brukerundersøkelser i alle helse- og mestringstjenestene. Brukerundersøkelsen viste alt i alt gode resultat, men vi kan fortsatt bli bedre. For at brukere, pårørende og samarbeidspartnere skal oppleve at vi er best i møtet mellom mennesker krever det kontinuerlig fokus og arbeid. Vi vil bruke resultatene sammen med erfaringene vi har gjort oss så langt i ny kommune for å lage en serviceerklæring for tjenestene til helse og mestring. Serviceerklæringen vil si noe om hva brukere og pårørende kan forvente. Den blir samtidig en rettesnor for våre ansatte for å sikre et mest mulig likt tjenestetilbud.

Det er generelt økende etterspørsel etter alle helse- og mestringstjenester og innbyggerne har høye forventninger knyttet til omfanget av tjenester som det offentlige skal yte.

Bolig

Som beskrevet under utfordringsbildet for samfunnsområdet så har det vært en gjennomgang av kommunens boligmasse i 2020. Dagens leietakere i omsorgsboliger og andre kommunale boliger er per definisjon:

- Husstander som trenger oppfølging fra tjenesteapparatet.
- Husstander som er husløse eller har uegnet bolig på grunn av sosiale, fysisk eller psykisk situasjon og ikke selv klarer på å skaffe bolig.
- Husstander som står i fare for å miste boligen.
- Nybosatte flyktninger.

Vi ser at innbyggere som bor i ordinære kommunale boliger og i omsorgsboliger, på grunn av både sosiale- og helsemessige forhold har mer behov for kommunale tjenester enn befolkningen for øvrig. Det er flere utfordringer knyttet til lokalisering og funksjonalitet for både kommunale boliger og omsorgsboliger.

Vi har for få boliger for eldre i nærheten av sentrum og sykehjem, da flere slike boliger vil gi gevinst i form av kortere responstid for hjemmesykepleien. Det å kjenne seg trygg i egen bolig med hjelpeapparatet i nærheten, gjør at eldre blir boende lengre hjemme, blir mer selvhjulpne og dermed utsettes behovet for sykehjem. Vi ser at mange eldre knytter uformelle og sosiale kontakter seg imellom og dermed er boområde med på å redusere ensomhet og utrygghet.

En del av boligmassen for eldre og andre med funksjonshemming er ikke tilrettelagt for hjelpemidler som sykehusseng, rullestol og sengeheis. Dette gjelder blant annet boligene på Elvestien og Litjgårdsveien.

For personer med demens er situasjonen at vi mangler nok hensiktsmessige bofellesskap. Vi ser at der vi har bokollektiv, fungerer dette veldig godt og er med på å utsette behovet for sykehjem.

Vi mangler flere robuste småhus for leietakere med utagerende adferd, fordelt i mindre enheter rundt om i kommunen. Det er lite skjerming mellom rusmisbrukere og barnefamilier samt eldre i dagens boområder. Utagerende og truende adferd i boområder hvor tunge rusmisbrukere bor, gjør at kommunen mottar flere klager særlig fra barnefamilier og eldre. Samtidig må vi kunne gi et verdig og ikke stigmatiserende tilbud til såkalte tunge brukere.

Utfordringsbildet for samfunn

1. *Hvordan sikrer vi en profesjonell forvaltning, drift og vedlikehold av kommunale bygg?*
 - a. *Hvordan sikrer vi et forankret kunnskapsgrunnlag av det reelle behovet for bygg?*
 - b. *Hvordan sikrer vi en oversikt over bygg som skal selges/avhendes og hvilke som skal beholdes og eventuelt videreutvikles?*
 - c. *Hvordan sikrer vi oversikt over vedlikeholdsbehov og sørger for riktig vedlikehold av bygningsmassen?*
 - d. *Hvordan sørge for solid prosjektstyring for nybygg og god kunnskap på anskaffelser?*
2. *Hvordan ha god kommunal infrastruktur (vann, avløp og samferdsel)? Hvordan tar vi igjen vedlikeholdsetterslep innenfor vann, avløp og samferdsel?*
3. *Hvordan sikre rekruttering/kompetanse av ingeniørkompetanse på tekniske tjenester?*
4. *Hvordan ha god kommunikasjon internt og eksternt som huseier?*
5. *Hvordan finansiere og rekruttere riktig kompetanse til dagkasernert personell brann og redning?*
6. *Hvordan sikre ei arealplanlegging som bidrar til bosetning og utvikling av nye arbeidsplasser, samtidig som vi ivaretar matjord, klima og biologisk mangfold?*
7. *Hvordan kan Orkland kommune bidra til en framtidrettet landbruksnæring?*
8. *Hvordan kan vi møte unge bønder forventninger til digitale tjenester innen landbruksfeltet?*
9. *Hvordan skal bidra til å gjenreise kultursektoren etter pandemien?*
10. *Hvordan kan kommunen bidra med mer rettferdige tilskuddsordninger for lag og organisasjoner?*
11. *Hvordan skal frivillig sektor oppleve kommune som en medspiller?*
12. *Hvordan skal kommunen bidra til rekruttering til kulturfeltet og videre til musikklinja på Orkdal vidaregåande skole?*
13. *Hvordan kan Orkland kommune bidra til et aktivt og velfungerende ungdomsråd der ungdom trives og opplever reell medbestemmelse?*
14. *Hvilke muligheter og synergier ligger i et mer utstrakt samarbeid mellom Skattkammeret og Frivilligsentralen i Orkland? Skal vi ha både Skattkammeret og Bua i vår kommune?*
15. *Skal Orkland ha en ambisjon om å ha fondsavsatte midler til idrettsformål?*
16. *De tidligere kommunene hadde flere kommunale priser. Hvilke hederspriser skal Orkland ha, og hvordan skal disse finansieres?*
17. *Hvordan sikre riktig tjenestestruktur innenfor kulturområdet i Orkland framover?*

Forvaltning, drift og vedlikehold av kommunale bygg

En av hovedutfordringene for tjenesteområde samfunn er knyttet til den totale bygningsmassen som kommunen besitter. Det er snakk om nærmere 500 utleieenheter og mer enn 50 øvrige bygg som huser kommunale tjenester, såkalte formålsbygg. Eksempler på formålsbygg er skoler, barnehager, rådhuset på Orkanger og kommunehus (tidligere rådhus). Totalt forvalter Orkland kommune nær 155 000 kvm kommunal bygningsmasse, og er en meget stor eiendomsforvalter.

Det reelle behovet for boliger og formålsbygg

Behovene for både boliger og formålsbygg endres over tid, blant annet som en følge av kommunesammenslåingen og hvilke behov som nå foreligger må kartlegges og avklares. Dette må også sees i sammenheng med eventuell omstrukturering av kommunens tjenester.

For boligmassen er det viktig å avklare tilstand, framtidig omfang og bruk, samt definere budsjettmessig utleiegrad og prisnivå. Orkland kommune har høsten 2020 gått gjennom sin boligmasse etter kommunesammenslåingen, for å se om det er behov for å gjøre grep knyttet til denne. Ved inngangen til 2020 kunne man av den relativt høye ledigheten vi så, anta at kommunen hadde for mange boliger. I tillegg var det et stort vedlikeholdsbehov på en del av boligmassen. Med dette som bakgrunn er det nå foretatt en overordnet gjennomgang av boligmassen for å danne et mer helhetlig bilde av situasjonen. Både omsorgsboliger og ordinære kommunale boliger er omfattet av gjennomgangen. Å gjennomføre en detaljert behovsanalyse for alle enhetene vil være både tidkrevende og kostbart, og bør derfor utføres trinnvis ut fra de ulike tiltakenes prioritet.

Omsetting og frigjøring av boliger

Under boligjennomgangen er det i hovedsak tre faktorer som er hensyntatt:

- *Teknisk standard:*
Det er viktig å formidle hvilke vedlikeholdsbehov som finnes. Som huseier har man stort ansvar i forbindelse med utleie, da spesielt knyttet til brann, samt boligens tekniske stand.
- *Boligosiale behov:*
Det er sterkt fokus på tverrfaglig samarbeid når det gjelder bolig, som medfører at boligosiale forhold må spille en rolle når vedlikeholdsbehov vurderes. Vedlikeholdsplan for bolig og boligosial handlingsplan skal «snakke sammen» og kunne ses i sammenheng med hverandre.
- *Økonomi:*
En del boliger ligger i områder med nærmest ikke-eksisterende utleiegrunnlag. Her blir det tatt en vurdering på om det er økonomisk forsvarlig å fortsette med utleie.

Resultatet av boligjennomgangen gir et godt grunnlag for å gjøre gode prioriteringer knyttet til de overnevnte faktorene i arbeidet med økonomi- og handlingsplanen 2022-2025.

I løpet av våren 2021 er alle boligene som Orkland kommune eier risikovurdert. Ved at denne jobben nå er gjort ser vi enda tydeligere enn før hva som bør gjøres av tilpasninger i boligene våre, i dette tilfelle knyttet til sikkerhet mot brann. Dette har åpenbart en økonomisk konsekvens.

Utleiegrad for bolig skal i henhold til politiske målsetninger økes fra 84 prosent til 95 prosent i 2022. Dette vil bli en stor utfordring.

Vi har en stor eldrebølge foran oss. Omsorgsboligene vi har i dag er dårlig utstyrt med moderne teknologi, og mange mangler gode nok brannverntiltak og universell utforming. Dette må vi ha med oss inn i fremtidig arbeid.

Også for formålsbyggene er det viktig å avklare tilstand og framtidig bruk av lokalene. Det er flere slike bygg som står ledig, og som kan omsettes eller rives. For kommunehusene må det avklares finansiering av ombygging/ tilpasning til framtidig drift.

For lokaler som er ledige må det avklares om disse skal omdisponeres eller utfases. Det er også behov for prinsipielle avklaringer om for eksempel utleiebetingelser og eventuell intern prising av lokaler.

Vedlikehold av bygningsmassen

En stor og felles problemstilling for den kommunale bygningsmassen er vedlikehold og etterslep. Ved saldering av budsjett er det fort gjort å skjære ned på vedlikehold, noe som vil slå negativt ut både i forhold til kvalitet og økonomi i et litt lengre tidsperspektiv.

Solid prosjektstyring

Kommunen er i gang med store byggeprosjekter som Meldal helsetun og Lensvik skole. Nye Orkdal helsetun og brannstasjoner i Lensvik, Meldal og Krokstadøra er også i en oppstartfase. Det samme gjelder servicesenter på Krokstadøra. Det er viktig med solid styring av disse prosjektene, både av hensyn til økonomi, men også av hensyn til at byggene skal få tilfredsstillende kvalitet og teknisk utførelse. Byggene skal huse kommunal tjenesteproduksjon i mange tiår framover, Det er viktig å få best mulige løsninger ut fra de økonomiske forutsetningene som er lagt.

Kommunal infrastruktur (vann, avløp, park og samferdsel)

Innen sjølkostområdene vann og avløp er ny temaplan under utarbeidelse. Det er gjennomført omfattende investeringer de senere år, men fortsatt er det behov for nyinvesteringer for å sørge for tilstrekkelig kapasitet og kvalitet på tjenestene. Det blir viktig å få løpende avklaringer på hvilke områder som skal videreutvikles/utbygges. Innen vann gjelder også kapasitetsmessige utfordringer knyttet til forventet forbruk og reserver framover.

Av større tiltak som kommer i de nærmere årene er styrking av vannforsyningskapasiteten i område Orkanger/Fannrem og ny vannkilde i område Ytre Agdenes. Forsyning til nye områder er også tema. Innenfor avløp vil oppgradering av avløpsanlegg være sentralt, det kan her nevnes separering av ledningsnett og renseløsninger i Meldal/Løkken. Ellers har Statsforvalteren varslet skjerping av utslippskrav for avløpsvann, noe som blant annet medfører krav om oppgradering av rensenanlegget på Orkanger. Store deler av ledningsnettet for vann og avløp er av eldre årgang, og det må påregnes større kostnader til rehabilitering i årene framover.

På samferdselssiden er det igangsatt arbeid med temaplan for vei. Orkland har til sammen cirka 330 kilometer kommunal vei. Det er behov for å samkjøre og vurdere omfang av vedlikeholdsbehov, samt vurdere hvorvidt kommunens ansvar skal endres.

I de sammenslåtte kommunene har det vært ulike ordninger for hva som har vært kommunens ansvar i for eksempel boligfelt. Dette medfører alt fra at kommunen innen enkelte felt har ansvar for all infrastruktur (vei, gatelyst, drift og vedlikehold sommer og vinter), til at kommunen administrerer vedlikehold og tar hånd om innkreving fra private oppsittere i området.

Som følge av nye veiløsninger, kan kommunen måtte overta ansvar for nye veistrekninger. Åstfjorden, Snilldalen og Krokstadøra blir etter beslutning på direktoratsnivå overført fra fylkeskommunen gjennom en nedklassifisering av veiklasse, samt ny vei mellom Krokstadøra og Lensvik. Det er behov for avklaringer omkring hvilke veier som fortsatt skal være kommunale. I tillegg må vi se på hvordan vi forholder oss til private veier og parkeringsarealer som er adkomsten til viktige utfartsområder. Dette gjelder både sommer og vinter.

I tidligere Orkdal og Snillfjord har det kommunale nettet av gatelyst vært under oppgradering de senere år. For å få full effekt av omleggingen, må gode systemer for styring av disse være på plass. Det gjenstår fortsatt en del investeringer før dette er på plass, for eksempel smarte gatelyst i resten av Orkland.

Innenfor de etablerte drifts- og investeringsrammene vil det være krevende å sikre god tilgang til veitoaletter og toalettfasiliteter ved badeplasser. Dette er infrastruktur som krever tett oppfølging og dermed binder opp ressurser.

Park og grøntarealer har blitt en større andel av driften innenfor samferdsel og park. Det er store områder fordelt på hele kommunen som i perioden mai-august vil kreve ressurser for holde dette vedlikeholdt på ett akseptabelt nivå.

Vedlikehold og etterslep på vedlikehold er en felles problemstilling for samferdselsområdet. Det er også en utfordring å ha en god rutine på utskiftning/rulling av driftsutstyr innenfor park og samferdsel.

Kompetanse og rekruttering framover innen tekniske tjenester

Kompetanse, gode rutiner og prosesser er viktig for at kommunen skal fremstå som en profesjonell aktør ovenfor både innbyggere, samarbeidspartnere og leverandører. Rekruttering av ingeniørkompetanse er en stadig utfordring i kommunalsektor, også i Orkland. Kompetanseheving og øke det formelle utdanningsnivået vil være et fokusområde i årene framover.

Nye krav til dagkasernert personell brann og redning

I tettsteder med 8 000 – 20 000 innbyggere skal beredskapen være organisert i lag bestående av heltidspersonell med kasernert vakt innenfor ordinær arbeidstid. Utenfor ordinær arbeidstid kan beredskapen organiseres i lag bestående av deltidspersonell med dreiende vakt, men hvor utrykningsleder har brannvern som hovedyrke. Orkanger og Fannrem er å anse som et sammenhengende tettsted, noe som utløser krav fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap om kasernert brannvakt. Kommunen må derfor få på plass en brannstyrke på fire mannskap på dagtid alle hverdager i 2022. Dette gir flere utfordringer, både med tanke på å få ansatte med rett kompetanse, samt å koordinere andre arbeidsoppgaver i arbeidstiden.

Styrken skal være klare til utrykning på kort varsel på dagtid, og det er derfor begrenset hvilke andre arbeidsoppgaver som kan legges inn i tjenesten.

Når det gjelder kompetansekravene mannskapene møter, er dette både brannfaglig kompetanse samt å kjøre større utrykningskjøretøy.

De dagkasernerte mannskapene vil kunne inngå som befal/utrykningsledere i den ordinære brannstyrken utenom kaserneringsperioden.

Arealplanlegging - kapasitet og kompetanse

Arbeidet med en samlet kommuneplanens arealdel for Orkland er i gang. Planen har et langsiktig perspektiv og skal følge opp prioriteringer fra kommuneplanens samfunnsdel. Herunder skal planen arealmessig legge til rette for levende lokalsamfunn og utvikling i hele Orkland. I kommuneplansammenheng betyr det hovedsakelig tilgang til gode arealer for å bo og leve, gi næringslivet inklusiv primærnæringene gode og framtidsretta utviklingsmuligheter, samt tilrettelegge arealer for samfunnsfunksjoner og infrastruktur. Arbeidet er omfattende og byr på en rekke utfordringer der ulike hensyn må veies mot hverandre.

Mange av medvirkningsprosessene vil skje i 2021, men dette vil også strekke seg inn i 2022.

Parallelt med den overordnede arealplanen, pågår flere reguleringsplanprosesser, og nye må følge i etterkant, blant annet revisjon av reguleringsplanen for Orkanger nordre del.

De siste årene har stadig flere byggetiltak blitt unntatt fra søknadsplikt. Som en følge av dette blir fokus vridd mer over på veiledning til byggeier uten søknadsbehandling, og kontroll og oppfølging av ulovlige byggetiltak. Den økonomiske utfordringen for kommunen er lavere gebyrinntekter uten at arbeidsmengden blir tilsvarende redusert.

Kommunikasjon som huseier

Tjenesteområdet samfunn har en sammensatt brukergruppe, med både interne og eksterne brukere. Eksempler på interne kommunale brukere er skoler, barnehager og helseinstitusjoner, der det blir svært viktig med en god og avklart kommunikasjon med tekniske tjenester som representant for kommunen som huseier.

Eksterne brukere er også en variert gruppe som abonnenter innen vann og avløp, leietakere av kommunale boliger, frivillige lag og foreninger, parter i reguleringsplaner og byggesak samt næringslivsaktører.

Når næringslivet har behov for kommunale tjenester, er ofte ulike deler av området samfunn sentrale. Dette gjør at tjenesteområdet må ha kapasitet og mulighet for å prioritere disse oppgavene på kort og lang sikt. Dette gjelder både arealplanlegging, byggesaksbehandling, geotekniske spørsmål og tilrettelegging av infrastruktur som vann, avløp, vei med mer.

Vi ser også at det er behov for å samordne prosesser internt, samt sikre god ekstern kommunikasjon for å møte næringslivets behov.

Landbruk og stedsutvikling

Selv om aktiviteten og investeringslysten fortsatt er til stede, så ser vi at landbruket i Orkland er under press. Bondeopprøret viser til at lav lønnsomhet, og stort arbeidspress medfører nedlegging av bruk og sviktende rekruttering. Videre er det kamp om landbrukets arealer, både i forhold til nedbygging av høyproduktive arealer i sentrum og driftsmessige ulemper, samt tap av slått- og beitemark i forbindelse med bolig- og hyttebygging i distriktene. Landbruket sørger for levende kulturlandskap og bygdesamfunn, og medregnet alle ringvirkningene er næringa veldig viktig for å opprettholde sysselsetting og bosetting ut i grendene.

Friluftsliv

Ved etableringen av Orkland ble dette fagområdet lagt til enhet for landbruk og naturforvaltning. I budsjettssammenheng ble kun inngåtte avtaler om leie, brøyting og drift av friluftsområder videreført, slik at det ikke er noen ramme for tilskudd til nye tiltak innen friluftsliv. Når det gjelder tippemidler er disse i utgangspunktet forbeholdt kommuner og idrettslag og skal gå til bygging av idrettsanlegg. Men under visse forutsetninger kan det også gis tilskudd til etablering av turveier, turstier og tur-/skiløyper, samt nærmiljøanlegg. Litt av utfordringa er likevel at bestemmelsene og søknadsprosessen knyttet til tippemidler ikke er tilpasset mindre tiltak for friluftslivet, og at terskelen for å kunne søke blir for høy.

Havbruk

Ved etableringen av Orkland ble det ikke satt av personalressurser til dette fagområdet, da vi ikke regnet med at det skulle komme særlig mange nye konsesjonssøknader. Dette var begrunnet i at Trondheimsfjorden har status som en nasjonal laksefjord og at det dermed ikke er aktuelt med oppdrett av anadrome fiskeslag. Vi ser nå at det er gryende interesse for oppdrett av andre fiskearter og skalldyr, og at det kan forventes nye konsesjonssøknader. Det er derfor behov for kompetanseheving og personalressurser hvis vi skal greie å ivareta dette fagområdet på en god måte.

Orkla vannområde

Trøndelag fylkeskommune er vannregionmyndighet, mens kommunen er sektormyndighet for flere områder som påvirker miljømålene, deriblant landbruk, arealforvaltning og vann og avløp. Kommunen har derfor en sentral rolle i forhold til målsettingen om god økologisk tilstand og god kjemisk tilstand. Trøndelag vannregion er inndelt i vannområder som følger grensene til større nedbørsfelt. Orkla vannområde følger nedbørsfeltet til Orkla og omfatter kommunene Orkland, Rennebu, Tynset og Oppdal. Orkla vannområde har i dag en 50 prosent stilling som vannområdekoordinator, finansiert gjennom overføringer fra Trøndelag Fylkeskommune og bidrag fra kommunene Tynset, Rennebu og Orkland ut 2021.

Det gjenstår fortsatt mye arbeid for å nå miljømålene, samtidig som man vurderer å justere grensene slik at den delen av tidligere Agdenes kommune som drenerer til Trondheimsfjorden og ut til Verrafjorden innlemmes i Orkla vannområde. Behovet for en koordinatorfunksjon vil øke når vannområdet i kommende planperiode må fokusere mer på samhandling internt, og tidvis med andre sektorer, for iverksetting av nødvendige tiltak for å nå oppsatte mål. Nasjonale myndigheter påpeker at vannmiljø-arbeidet må ses på som en varig oppgave for kommunene.

Lensa vest

Lensa Vest er et regionalt skog-samarbeid som har som mål å sørge for økt aktivitet i skogbruket i Trøndelag og Møre og Romsdal. Nettverket dekker kommunene Skaun, Orkland, Rindal, Surnadal, Heim, Aure og Hitra, og er finansiert gjennom et samarbeid mellom kommunene, fylkeskommunen og Statsforvalteren i de to fylkene. Prosjektet har en 100 prosent stilling som prosjektleder og skogpådriver, samt tre lokale pådrivere som sammen dekker geografien til Lensa Vest. Inneværende prosjektperiode går ut 2021.

Økonomiske strukturer

Drøyt 5 millioner av kulturenhetens driftsbudsjett er knyttet til ulike tilskuddsordninger. Disse er i hovedsak etablert som politiske initiativ i de tidligere kommunene. I samarbeid med hovedutvalg kultur, idrett og folkehelse har det blitt etablert nye strukturer for drifts og aktivitetstilskudd for frivillige organisasjoner, tilskudd til kulturarrangement, tilskudd til idrettsformål og tilskudd til store kulturarrangement/festivaler. Alle «faste tilskudd» ble tatt med uendret inn i Orkland. Det ble lagt føringer fra tidligere kommuner om disponeringen av disse. Politiske signaler tyder på at tiden er inne for å vurdere ordningene og finne Orklandmåten å fordele dem på. I dette ligger også ulike særordninger som har gitt gratis tilgang til idrettsanlegg, kommunale bygg etc. Det er behov for et klart politisk mandat for å igangsette dette arbeidet, da en slik prosess vil medføre en del uro i frivillig sektor.

Skattkammeret Orkanger

Kirkens bymisjon driver Skattkammeret på Orkanger. Tiltaket er finansiert av midler fra TV-aksjonen i 2018. Fra 2022 må tiltaket finansieres som et spleiselag mellom næringsliv og offentlige aktører. Kirkens bymisjon har antydnet at Orkland kommune må forplikte seg til å delta med 400 – 500 000 kroner årlig over en treårsperiode fra 2022, for at tilbudet skal kunne videreføres. Skattkammeret er primært et tilbud for barn/ungdom og deres foresatte. Bekjempelse av utenforskap og barnefattigdom er hovedfokus. Flere kommunale enheter har betydelig interesse av at tilbudet videreføres, og kommunens rolle må avklares i et tverrfaglig fellesskap. Det skal gjennomføres en vurdering av synergier mellom Skattkammeret og frivilligsentralen fram mot budsjettprosessen.

Fond Idrettsformål

Det er ble i 2020 avsatt fondsmidler til idrettsformål. Hovedutvalg KIF vedtok retningslinjer og søknadsprosess for fondsmidlene. Allerede etter første søknadsfrist er omsøkte midler fra fondet

betydelig høyere enn avsatte fondsmidler. Fondet må tilføres nye midler for å kunne være operativt i handlingsplanperioden.

Kulturformidling

Kultursektoren har vært nedstengt under pandemien. Det er stor usikkerhet om hvordan vi får sektoren i gang igjen. For Orkland kulturscene, Orkland kino og Løkken bygdekino vil det å «vinne» tilbake publikum bli utfordrende. Kommunen må oppleves som en medspiller for alle aktører i sektoren.

Kommunale hederspriser

Det var et mangfold av kommunale hederspriser i de tidligere Orklandkommunene. Noen av disse var forankret i kulturenheten, mens andre var knyttet til andre enheter. I Orkland har vi nå Kulturpris og Idrettsstipend. Begge ble delt ut for første gang i 2020. Det vil være fornuftig å få avklart politisk hvilke kommunale hederspriser Orkland skal ha, og hvordan disse skal finansieres i kommende handlingsplanarbeid. Dette må gjennomføres som et tverrfaglig arbeid.

Ungdomsråd

Etter etablering ser enheten et stort potensial i bruk av ungdomsrådet. Vi må imidlertid gjøre et betydelig involveringsarbeid på mange områder for å tilrettelegge slik at ungdomsrådet blir involvert i de arbeidsprosesser det er naturlig at de skal delta i. Orkland trenger de ungdommelige innspillene på mange felt. Vi ønsker at ungdom skal trives i ungdomsrådet, og oppleve reell medbestemmelse. Ungdomsrådet bør bli en viktig rekrutteringskanal for politikken.

Strukturer på kulturområdet

Tjenestestruktur

I tråd med føringene fra intensjonsavtalen er stort sett alle kulturtjenester videreført slik de var før sammenslåingen. Kommunen tilbyr ulike kulturtjenester på mange lokasjoner. I tråd med endring i etterspørsel og rammefaktorer, vil det være nødvendig med prosesser for å vurdere strukturen i tjenestetilbudet både for kulturområdet og eventuelt andre områder.

Innen kulturområdet ligger det betydelige tilskuddsordninger. Det ligger en utfordring i å samordne og eventuelt redefinere hvilken profil og omfang tilskuddsordningen skal ha. Kommunen har i dag flere ulike lokasjoner for kulturformål. Når det gjelder kino og scene er dagens kulturhus på Bårdshaug hovedscenen i Orkland. Et eventuelt nytt kulturhus ligger sannsynligvis langt fram i tid. Det vil være behov for betydelige oppgraderinger for at dagens kulturhus skal fylle denne rollen fram til at et nybygg kan realiseres.

Frivilligpolitikk

I forslag til planstrategi for Orkland kommune, ligger en temaplan for frivillighet og frivilligpolitikk. Denne skal behandles innen utgangen av 2022. Omfang, form og prosess må politisk forankres i 2021. I planen vil det være naturlig å belyse hovedtrekk fra frivilligkartleggingen, og avklare hvilke grunnforutsetninger vi har med inn i Orkland. Noen hovedproblemstillinger frem mot oppstart av arbeidet med frivilligpolitikk:

- Skal en plan ha til hensikt å «styre» frivillig aktivitet inn mot kommunale pressområder (flere varme hender, fokus på ensomhet/utenforskap, integrering, livsstilsendring, forebygging psykisk helse og rus)?
- Skal frivillighetens egenart være styrende for vår tilnærming eller skal vi legge føringer for at frivilligheten får en instrumentell funksjon for oss som kommune? Ved instrumentell funksjon (slik som «varme hender») - skal kommunen være bestiller og frivilligheten ses på som en tjenesteleverandør mot en form for godtgjøring/verdi?
- Skal frivilligheten formaliseres i ulike råd/organer etter mal fra idrettsrådet for å få formelle linjer inn i frivillig sektor?
- Hvilken innvirkning vil valg av strategi mot frivilligheten ha for de ulike lagenes egenrekruttering?
- Hva er hovedgrunnen til at innbyggere har et engasjement innen frivillig sektor?
- Hvordan forholder vi oss som kommune til slagordet - frivillig arbeid skal være frivillig?

I perioden fram til planen er på plass, må både de føringene som lå i de tidligere kommunene, og de politiske avklaringene som blir tatt i Orkland tas med.